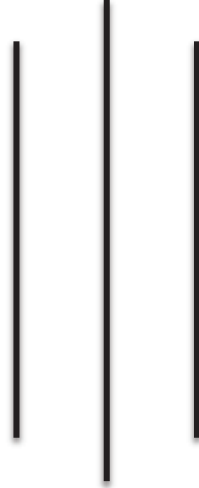

हाम्रो बरेडः

स्थानीय पाठ्यक्रम

आधारभूत तह (कक्षा ४-८)

२०७८

बरेडः गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

हुदिशिर बागलुङ

प्रकाशक : बरेङ गाउँपालिका शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा

सर्वाधिकार : प्रकाशकमा निहित

प्रथम प्रकाशन : २०७८

बरेङ गाउँपालिकाको स्वीकृतीविना व्यापारिक प्रयोजनका लागि यस पाठ्यक्रमको पूरै वा आंशिक भाग हुवहु प्रकाशन गर्न, परिवर्तन गरेर प्रकाशन गर्न, कुनै विद्युतीय साधन वा अन्य प्रविधिबाट अभिलेखबद्ध गर्न र प्रतिलिपि निकाल्न पाइने छैन ।

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण समिति

संयोजक : शिक्षा अधिकृत श्री सुर्य प्रसाद शर्मा (बरेङ गाउँपालिका, बागलुङ)

सदस्य : शिक्षक श्री थुमराज ढुङ्गाना (श्री धुल्लुलिउँवा मा.वि. बरेङ गा.पा.- १, बागलुङ)

सदस्य : प्रधानाध्यापक श्री मन बहादुर श्रीस (श्री पुरुषोदय मा. वि. बरेङ गा.पा.- २, बागलुङ)

सदस्य : शिक्षक श्री जगन्नाथ गौतम (श्री सल्यान सुखौरा मा. वि. बरेङ गा. पा.- ४, बागलुङ)

सदस्य : शिक्षक श्री रेशम पुन (श्री महेन्द्र मा. वि. बरेङ गा. पा.- ५, बागलुङ)

सदस्य : प्रधानाध्यापक श्री मदन बहादुर कार्की (श्री ज्ञानोदय आ. वि. बरेङ गा. पा.- ३, बागलुङ)

सदस्य सचिव: प्राविधिक सहायक श्री विष्णु प्रसाद न्यौपाने (बरेङ गाउँपालिका, बागलुङ)

विशेष आभार

श्री कृष्ण प्रसाद शर्मा (अध्यक्ष, बरेङ गाउँपालिका, बागलुङ)

श्री दिलिप कुमार पुन (उपाध्यक्ष, बरेङ गाउँपालिका, बागलुङ)

श्री जित बहादुर राना (प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, बरेङ गाउँपालिका, बागलुङ)

भाषा सम्पादक: श्री थुमराज ढुङ्गाना (शिक्षक, श्री धुल्लुलिउँवा मा. वि.बरेङ गाउँपालिका -१, बागलुङ) ।

सर्वाधिकार : बरेङ गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, बागलुङ ।

भूमिका

आजको युगमा शिक्षा सम्पूर्ण बालबालिकाहरूको आवश्यकताका साथै अधिकार पनि हो । आजको २१ औं शताब्दीमा अध्ययनरत बालबालिकाहरूले विश्व परिवेशमा भएका विषयवस्तुहरूको जानकारी प्राप्त गर्नुका अतिरिक्त स्थानीय परिवेशको सम्बन्धमा पनि जानकार हुनु आवश्यक हुन्छ । स्थानीय परिवेश, रहनसहन, प्राकृतिक, धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्रोत साधनहरूको पहिचान गरी त्यसको महत्त्वलाई नबुझिकन शिक्षाको उद्देश्य पूरा हुन सक्दैन र तिनीहरूको दिगो संरक्षण पनि हुन सक्दैन । तसर्थ गाउँपालिकाको आफ्नै स्रोतसाधनको उपयोग गरी स्थानीय आवश्यकताका विषयवस्तुहरूलाई समेटेर स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम “हाम्रो बरेड” आधारभूत तह (कक्षा ४-८)-२०७८ निर्माण गरी प्रकाशनसँगै गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सम्पूर्ण विद्यालयहरूमा लागू गर्न लागेकोमा मलाई अत्यन्तै खुशी लागेको छ । बरेड गाउँपालिकाभित्र रहेका विभिन्न शैक्षिक, धार्मिक, सांस्कृतिक धरोहरहरू, यसभित्र विद्यमान प्राकृतिक सम्पदा जस्ता पक्षहरूलाई समेटि बहुजातीय, बहुभाषिक र संस्कृति भएको यस गाउँपालिकाको पहिचानलाई औपचारिक शिक्षाको विद्यालय तहमा उजागर गरिएकोले यो पाठ्यक्रम महत्त्वपूर्ण रहेको छ । यसका लागि स्थानीयस्तरका व्यक्ति, समुदाय र सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी स्थानीय सम्पदाको महत्त्वलाई शिक्षाको मूलधारमा ल्याउन गरिएको प्रयास उदाहरणीय रहेको छ ।

यस पाठ्यक्रमले आधारभूत तह (कक्षा ४-८) मा अध्ययनरत विद्यार्थीलगायत स्थानीय समुदायलाई समेत आफ्नो प्राकृतिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक तथा भाषिक सम्पदाहरूको संरक्षण र संवर्द्धनमा अभिप्रेरित गर्नेछ, भन्ने मैले विश्वास लिएको छु । स्थानीय पेसा, प्रविधि तथा सम्पदाको आवश्यकता र महत्त्वलाई बुझेर यस पाठ्यक्रमको लेखन तथा सम्पादनमा संयोजन गर्नुहुने बरेड गाउँपालिका शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाका प्रमुख, शाखा अधिकृतलगायतका कर्मचारी र स्थानीय पाठ्यक्रम तथा सहजीकरण पुस्तिका निर्माण समितिका सदस्यहरू, आफ्ना विषयगत क्षेत्रका अमूल्य सुझावहरू दिनुहुने व्यक्ति तथा विद्वत्वर्गमा हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । यसैगरी उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा अध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्य गाउँ शिक्षा समितिका पदाधिकारी, स्थानीय शिक्षाविद्, कर्मचारी, शिक्षाप्रेमी सम्पूर्ण महानुभावहरूले आ-आफ्नो क्षेत्रबाट पुऱ्याउनु भएको सहयोगप्रति आभार प्रकट गर्दछु । अन्त्यमा, यो पाठ्यक्रम छोटो समयमा तयार गरिएकोले यसमा कुनै त्रुटि देखिन आएमा विज्ञ तथा विद्वत्वर्गको सकारात्मक सुझावसहित आगामी दिनमा संशोधन तथा परिमार्जन गरिंदै लगिने तथा यो पाठ्यक्रम यस गाउँपालिकाको अविस्मरणीय कृतिका रूपमा ग्रहण गर्दै यसको सफलता एवम् प्रभावकारी कार्यान्वयनको कामना गर्दछु ।

कृष्ण प्रसाद शर्मा

अध्यक्ष

बरेड गाउँपालिका बागलुङ

बरेङ गाउँपालिकाको परिचय

बरेङ गाउँपालिका नेपालको गण्डकी प्रदेश अन्तर्गत बागलुङ जिल्लामा रहेको छ । बरेङ गाउँपालिकाको स्थापना साविकका धुल्लुवाँस्कोट, हुगिदशिर, बाटाकाचौर, सल्यान र सुखौरा गा.वि.स. समावेश गरी गरिएको हो । यस गाउँपालिकामा हाल ५ वटा वडाहरू छन् । बरेङ गाउँपालिकाको पूर्वमा जैमिनी नगरपालिका, पश्चिम / दक्षिणमा गुल्मी जिल्लाको चन्द्रकोट गाउँपालिका र कालिगण्डकी गाउँपालिका, उत्तरमा गल्कोट नगरपालिका पर्दछन् ।

बरेङ गाउँपालिकामा रहेको बरेङ भन्ने स्थानमा नियमित रूपमा मेला लाग्ने गर्दछ । उक्त मेलामा ढाडे खेल (कुस्ती) खेल्ने गरेको भन्ने पाइन्छ । बरेङ भन्ने स्थान अग्लो डाँडामा रहेकोले भ्याङ्ग जस्तो भौगोलिक धरातल पार गरेर भर्याङमा जानुपर्ने भएकोले “भरेङ” नामबाट अपभ्रंस भई बरेङ भन्ने नाम रहन गएको भन्ने स्थानीय पाकाहरूको भनाइ रहेको छ । त्यस्तै अर्को भनाइ अनुसार यस गाउँपालिकामा एउटा ठूलो वरको रुख रहेको हुनाले उक्त स्थानलाई बरेङ भन्ने गरिएको भन्ने भनाइ पनि रहेको छ ।

यस गाउँपालिकामा विभिन्न जातजाति तथा धर्म मान्ने व्यक्तिहरूको बसोबास रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना, २०६८ को तथ्याङ्कअनुसार सबैभन्दा बढी मगर जाति ५,०९९ जना (३५.९८ प्रतिशत), दोस्रोमा क्षेत्री ३,००० (२०.७० प्रतिशत) र तेस्रोमा ब्राह्मण २,२९० (१५.८० प्रतिशत) हरूको बसोबास रहेको छ । यस गाउँपालिकामा ५ वडाहरू रहेका छन् । औसत पारिवारिक आम्दानीमा कृषि व्यवसायको सबैभन्दा ठूलो हिस्सा रहेको छ र स्थानीय बासिन्दाको आम्दानीको अन्य मुख्य श्रोत स-साना व्यापार व्यवसाय, साना घरेलु उद्योग, सेवामूलक व्यवसाय, नोकरी साथै विकल्पमा वैदेशिक रोजगारी पनि एक हो । परम्परागत कृषि व्यवसायको विकल्प खोजिरहेका यहाँका बासिन्दाहरूमा क्रमशः आधुनिकताको प्रभाव पर्न थालेको देखिन्छ । स्थानीय जनशक्ति मजदुरी तथा अध्ययनका लागि विदेशिने क्रम बढिरहेको छ । यस गाउँपालिकामा प्रारम्भिक बालविकासदेखि माध्यमिक तह र उच्च शिक्षासम्म शिक्षा प्रदान गर्ने शैक्षिक संस्थाहरू रहेका छन् । योजनाबद्ध विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनमा कठिनाइ तथा आवश्यक आर्थिक व्यवस्थापनमा कठिनाइ हुनुले यस गाउँपालिका क्षेत्रको अपेक्षित विकास हुन सकिरहेको देखिँदैन । विभिन्न समुदाय, जातजातिका मानिसको बसोबास रहेको यस क्षेत्रमा विभिन्न चाडपर्व मनाउने गरिन्छ । दशैं, तिहार, साउने र माघे सक्रान्ति, तीज, महाशिवरात्री, चैते दशैं, होली, बुद्धजयन्ती, क्रिष्मस आदि यहाँका प्रमुख चाडपर्वको रूपमा रहेको पाइन्छ ।

विषयसूची

क्र.स.	विषयवस्तु	पेज
१.	स्थानीय पाठ्यक्रमको परिचय	२
२.	विषयक्षेत्र	३
३.	स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता, महत्त्व र विशेषता	३
४.	विद्यालय शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्यहरू	३
५.	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण प्रक्रिया	४
६.	स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको प्रयोग	५
७.	तहगत सक्षमता	८
८.	कक्षागत सिकाइ उपलब्धि	८
९.	विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	१२
१०.	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	१६
११.	सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया	६५
१२.	विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया	७०
१३. (क)	विद्यार्थी मूल्याङ्कनका तरिका र साधन	७२
१३. (ख)	विद्यार्थीको उपलब्धिस्तर र यसको सामान्य व्याख्या	७२
१३. (ग)	ग्रेड निर्धारण	७२
१४.	समय निर्धारण	७३
१५.	शिक्षण सहजीकरण मार्गदर्शन	७४
१६.	पाठ्यक्रम कार्यान्वयन प्रक्रिया	७५
१७.	पाठ्यक्रम मूल्याङ्कन, परिमार्जन र सुधार	७६

१. स्थानीय पाठ्यक्रमको परिचय

नेपाल विविधताले भरिपूर्ण मुलुक हो । भौगोलिक, धार्मिक एवम् सांस्कृतिक, भाषिक तथा जातीय विविधता नै यस देशका प्रमुख विशेषताहरू रहेका छन् । त्यसैले विद्यालय तहमा केन्द्रबाट तयार भएको पाठ्यक्रमले मात्र विद्यार्थीहरूलाई आवश्यक ज्ञान, सिप र व्यवहारका सम्पूर्ण सक्षमताहरू प्रदान गर्न सक्दैन भन्ने यथार्थलाई पूर्ति गर्न स्थानीय पाठ्यक्रमको अवधारणा आएको हो । राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले समेट्न नसकेका स्थानीय विषयवस्तुहरूलाई समेटेर विद्यार्थीको सिकाइलाई पूर्णता दिन स्थानीय स्तरमा नै तयार पारी शिक्षण गरिने पाठ्यक्रमलाई स्थानीय पाठ्यक्रम भनिन्छ । स्थानीय पाठ्यक्रममा स्थानीय सभ्यता, संस्कृति, सम्पदा, व्यवसाय, परम्परागत सिप र प्रविधिहरूलाई समेटिएको हुन्छ । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन सम्बन्धी स्रोत सामग्री, २०६८ अनुसार “स्थानीय सरोकारवालाको आवश्यकता, चाहना र उनीहरूकै सहभागितामा स्थानीय विषयवस्तुलाई समावेश गरी निर्माण र कार्यान्वयन हुने पाठ्यक्रम नै स्थानीय पाठ्यक्रम हो । यसलाई प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रम २०६२/२०६५, राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०६३, र राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ ले मुलुकको सङ्घीय संरचनाअनुकूल शासकीय स्वरूप र विविधतालाई सम्बोधन गर्ने गरी स्थानीय आवश्यकतामा आधारित पाठ्यक्रम निर्माण कार्यलाई प्राथमिकता दिनुपर्दछ भन्ने उल्लेख गर्दै विद्यालय पाठ्यक्रममा मातृभाषा, स्थानीय ज्ञान, सिप, प्राकृतिक स्रोत साधन तथा ऐतिहासिक र सांस्कृतिक पक्षलाई समायोजन (अनुकूलन) गर्दा स्थानीय आवश्यकतामा आधारित अध्ययनलाई पठनपाठनको महत्त्वपूर्ण क्षेत्रका रूपमा विकास गर्नुपर्ने कुरा उल्लेख गरेको छ । यसलाई नेपाल सरकार, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुरद्वारा तयार पारिएको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन, २०७६ (मातृभाषासहित) समेतले स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम निर्माण र लागू सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ । साधारण अर्थमा स्थानीयस्तरका विषयवस्तुहरू समावेश गरी विद्यालयमा नियमित पठनपाठन गर्ने अभिप्रायले तयार गरिएको शैक्षणिक सामग्री नै स्थानीय पाठ्यक्रम हो । यसले स्थानीय क्षेत्रका प्राथमिकता प्राप्त विषयवस्तुहरूलाई समेट्छ र तिनीहरूलाई विद्यालयको नियमित कार्यक्रमअनुरूप कक्षाकोठामा पुऱ्याउँछ । यसै क्रममा बागलुङ जिल्लाको दक्षिणमा पर्ने बरेड गाउँपालिकाबाट स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि स्थानीय बुद्धिजीवी, शिक्षक प्रतिनिधि, शिक्षाविद्समेतको प्रतिनिधित्व हुने गरी स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण समिति गठन भई सोही समितिको सक्रियता र नेतृत्वमा यस गाउँपालिकाका गाउँ प्रमुखसहित गाउँपालिकाका सदस्यहरू गाउँ शिक्षा समितिका पदाधिकारीहरू, गाउँ कार्यपालिकाका विषयगत शाखा प्रमुखहरू, विद्यालयका शिक्षकहरू, स्थानीय पेसा तथा सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रका व्यक्तित्वहरू, स्थानीय बुद्धिजीवी एवम् सङ्घ संस्थाहरूको उपस्थितिमा आयोजना गरिएको वृहत् कार्यशालाबाट आधारभूत तह (कक्षा ४-८) का लागि स्थानीय पाठ्यक्रमले समेट्नु पर्ने सक्षमताहरूको निर्धारण भई सोका लागि आवश्यक विषयवस्तुहरूको सङ्कलन गरी पाठ्यक्रम निर्माण कार्यको थालनी गरिएको हो । विविध विषय क्षेत्रहरूका विषयवस्तुका लागि सम्बन्धित विषय क्षेत्रका व्यक्तित्वहरूको समूहबाट नै आवश्यक विषयवस्तुको सङ्कलन गरी पाठ्यक्रमलाई स्थानीय समुदायको अपनत्वलाई कायम गर्ने प्रयास गरिएको छ । प्रस्तुत पाठ्यक्रममा विशेष गरी स्थानीय स्तरका प्राकृतिक, सांस्कृतिक, भाषिक, पर्यटकीय, ऐतिहासिक, पेसा, व्यवसाय तथा बालबालिकाको शारीरिक तथा मानसिक स्वास्थ्य विकासमा सहयोगी बालमैत्री वातावरण, नैतिक मूल्य, मान्यता, सदाचार, श्रमप्रतिको सम्मान, योग आदि जस्ता विषयवस्तुहरूलाई एकीकृत रूपमा समावेश गरिएको छ । यो पाठ्यक्रम शैक्षिक सत्र २०७९ देखि आधारभूत तह कक्षा (४-७) सम्म र शैक्षिक सत्र २०८० देखि कक्षा ८ मा लागू हुनेछ ।

पाठ्यक्रममा सिकारुका लागि स्थानीय आवश्यकता र सन्दर्भमा आधारित विषयवस्तु समावेश गरिनुपर्दछ भन्ने भनाइका आधारमा स्थानीय पाठ्यक्रमको सैद्धान्तिक अवधारणालाई विश्लेषण गर्न सकिन्छ । स्थानमा आधारित शिक्षाको सिद्धान्त (Place-based Education Theory) ले वातावरण तथा ग्रामीण जनजीवनको संरक्षणका

लागि समुदायलाई सचेत र सक्रिय बनाउन स्थानीय ज्ञानलाई विद्यार्थीसामु फरक ढङ्गले राख्न स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण हुनुपर्दछ, भन्ने कुरामा जोड दिन्छ । त्यस्तै समाजिक पुनर्संरचनावादी सिद्धान्त (Social Reconstructivism Theory / Habermas' Knowledge Constitutive Theory) ले पाठ्यक्रम निर्माणमा सामाजिक आवश्यकता, सामाजिक मुद्दा, सामयिक विचार र भविष्यपरक आशा उल्लेख गर्नुपर्ने कुरामा जोड दिन्छ ।

२. विषय क्षेत्र

यस पाठ्यक्रमले खासगरी बरेड गाउँपालिका क्षेत्रको सेरोफेरोलाई समेट्ने प्रयास गरेको छ । स्थानीय आवश्यकतालाई केन्द्रमा राखी आधारभूत तहमा अध्ययनरत बालबालिकाहरूलाई आफ्नो भौगोलिक, सामाजिक तथा वातावरणीय परिवेशका सन्दर्भमा ज्ञान, सिप प्रदान गर्ने यसको मुख्य अभिप्राय रहेको छ । पाठ्यक्रमले यस क्षेत्रको प्राकृतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक, आर्थिक, शैक्षिक, पेसा तथा व्यवसाय, पर्यटकीय, सुसंस्कार एवम् सुस्वास्थ्यलगायतका पक्षलाई समेट्ने प्रयास गरेको छ । यहाँको सांस्कृतिक एवम् विशेष सम्पदाहरूको संरक्षण र संवर्द्धनलाई विशेष महत्त्व दिएको छ ।

३. स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता, महत्त्व र विशेषता

मानव सभ्यता र विकासका लागि स्थानीय तहबाट नै जागरुकता आउनुपर्दछ । संसारमा सबै प्रकारका विकास र सुधारका कार्यहरू मानवबाट नै सम्भव भएका छन् । मानिसले सर्वप्रथम आफूलाई चिन्नु र चिनाउनु पर्ने हुन्छ, जसअनुसार आफ्नो गाउँ, समुदायको पहिचान गर्नुपर्दछ । त्यहाँ भएका प्राकृतिक, ऐतिहासिक सम्पदाहरू र आर्थिक क्रियाकलापहरूका सम्बन्धमा जानकारी राख्नु आवश्यक हुन्छ ।

● स्थानीय पाठ्यक्रमका विशेषता एवम् महत्त्वहरू निम्नलिखित छन् ।

- ❖ स्थानीय पाठ्यक्रमले स्थानीय आवश्यकताको परिपूर्ति गर्छ ।
- ❖ यो स्थानीय मागमा आधारित हुन्छ ।
- ❖ यसले स्थानीय स्रोत, साधन र विज्ञताको उपयोग गर्छ ।
- ❖ यसले स्थानीय स्तरमा नै सिक्ने र सिकाउनेको सहभागिता सुनिश्चितता गर्छ ।
- ❖ अपनत्वको भावनाको विकास गराउँछ ।
- ❖ यसले स्थानीयस्तरमा रहेको सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्छ ।
- ❖ रोजगार तथा स्वरोजगारको सिर्जना गर्दछ ।
- ❖ यसले सैद्धान्तिकभन्दा व्यावहारिक पक्षमा जोड दिन्छ ।
- ❖ विद्यार्थीकेन्द्रित र प्रयोगात्मक विधिमा जोड दिन्छ ।

४. विद्यालय शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्यहरू :

१. प्रत्येक व्यक्तिमा अन्तर्निहित प्रतिभा प्रस्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्ने,

२. राष्ट्र र राष्ट्रियताप्रति निष्ठावान्, सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रका मूल्य मान्यताप्रति प्रतिबद्ध, स्वाभिमानी, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विविधतालाई सम्मान गर्ने, चरित्रवान्, नैतिकवान् एवम् जिम्मेवार नागरिक तयार गर्ने,
३. श्रमप्रति सम्मान एवम् सकारात्मक सोच भएका, रोजगार तथा स्वरोजगारउन्मुख, उत्पादनमुखी, उद्यमशील र सिपयुक्त नागरिक तयार गर्ने,
४. व्यक्तिको सामाजिकीकरणमा सहयोग गर्दै सामाजिक सद्भाव तथा सहिष्णुता र राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्न सहयोग पुऱ्याउने,
५. प्राकृतिक तथा राष्ट्रिय सम्पदा र पर्यावरणको संरक्षण, संवर्धन र सदुपयोग गर्दै दिगो विकासमा योगदान गर्ने सचेत नागरिक तयार गर्ने,
६. प्रत्येक व्यक्तिमा शान्ति, मानव अधिकार, समानता, समावेशिता र सामाजिक न्यायका मान्यताअनुरूपको आचरण विकास गरी समतामूलक, समावेशी, न्यायपूर्ण र समाजवादउन्मुख राष्ट्र निर्माणमा मदत गर्ने,
७. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी, आधुनिक सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रयोग गर्न सक्ने विश्वपरिवेश सुहाउँदो दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने,
८. वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिप, सिद्धान्त तथा प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्ने वैज्ञानिक सुभ्रबुभ भएका तथा अनुसन्धानमुखी जनशक्ति तयार गर्ने,
९. रचनात्मक तथा समालोचनात्मक चिन्तन गर्ने, जीवनोपयोगी सिप भएका सहिष्णु र भाषिक सक्षमतामा निपूर्ण नागरिक तयार गर्ने,
१०. नेपाली मौलिक कला, संस्कृति, सौन्दर्य, आदर्श तथा वैशिष्ट्यहरूको संरक्षण, संवर्धन र विस्तारतर्फ अभिप्रेरित भएका, नेपालको इतिहास, भूगोलको ज्ञान भएका, नेपाली पहिचान र जीवनशैलीप्रति गौरव गर्ने नागरिक तयार गर्ने,
११. जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक एवम् मानवसिर्जित प्रकोपप्रति सचेत रही सम्भावित जोखिम न्यूनीकरण तथा विपत् व्यवस्थापन गर्न सक्षम नागरिक तयार गर्ने,
१२. सामाजिक न्यायमा आधारित समृद्ध राष्ट्र निर्माणका निम्ति आवश्यक मानव संसाधनको विकास गर्ने

५. स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण प्रक्रिया

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्न सर्वप्रथम बरेड गाउँ शिक्षा समितिले स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा ४-८) निर्माण गर्नको लागि बरेड गाउँपालिकाका ५ वटै वडाहरूबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण समिति गठन गर्‍यो । त्यसपछि शाखाले स्थानीय बुद्धिजीवी, प्राध्यापक, समाजसेवी, राजनीतिकर्मी, प्रधानाध्यापक, शिक्षक,

विद्यार्थी, पूर्व प्रधानाध्यापक, सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधि, गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्य, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतसहितको कार्यशाला आयोजना गरी स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सम्बन्धमा महत्त्वपूर्ण राय सुझाव सङ्कलन गरियो । यस कार्यशालाले दिएका सुझावहरूसमेतलाई समेटेर मस्यौदा तयार पार्न विषयगत विज्ञ शिक्षकहरू सम्मिलित कार्यदल तयार पारिएको थियो । कार्यदलका सदस्यहरूले स्थानीय पाठ्यक्रम प्रारूपसमेतको अध्ययन गरेर मस्यौदा तयार पारेपछि उक्त मस्यौदालाई विज्ञ समूहद्वारा आवश्यक परिमार्जन र सुधार गरी अन्तिम रूप दिइएको हो ।

यसअन्तर्गत ११ वटा विषयक्षेत्र समेटेर आधारभूत तह कक्षा ४-८ “हाम्रो बरेड” नामक स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गरिएको हो ।

६. स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको प्रयोग

पाठ्यक्रमको प्रभावकारी रूपमा प्रयोग गरी पाठ्यक्रमले अपेक्षा गरेका सक्षमता र सिकाइ उपलब्धि हासिल गराउन पाठ्यसामग्रीहरूको प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यस्ता पाठ्यसामग्रीको रूपमा पाठ्यपुस्तक, शिक्षक निर्देशिका, पाठ्यक्रम कार्यान्वयन निर्देशिका, सन्दर्भ सामग्री आदि पर्दछन् । यी विविध प्रकारका सामग्रीहरूमध्ये पाठ्यपुस्तकलाई एक महत्त्वपूर्ण पाठ्यसामग्रीका रूपमा लिन सकिन्छ । यसको प्रयोगलाई निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ :

- पाठ्यसामग्रीमा सिकारूका पूर्व अनुभव, दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित विषयवस्तु र आधारभूत घटनाक्रमलाई जोडेर सिकाइ उपलब्धिहरू हासिल गराउने कुरामा जोड दिइएकाले सोहीअनुरूप सिकाइ सहजीकरण गर्दा आगमन, प्रयोगात्मक र परियोजना कार्यमा आधारित क्रियाकलापहरू प्रयोग गर्नका लागि यस सामग्रीको प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
- सिकाइ सहजीकरण गर्ने क्रममा समूह कार्य, चित्र निर्माण, खेलकुद क्रियाकलाप, प्रयोगात्मक कार्य, परियोजना कार्य गराउन पाठ्यसामग्रीको प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
- यस विषयका विषयवस्तुको अवधारणा विकास गर्दा वा विषयवस्तुको सुरुआत गर्दा सम्बन्धित चित्र, भिडियो, घटना, अनुभव आदिको प्रत्यक्ष प्रयोगका माध्यमबाट सिक्न पाउने गरी पाठको सुरुआत, विचमा र अन्त्यमा विविध क्रियाकलापहरू र सामग्रीहरू राखिएकाले सोहीबमोजिम क्रियाकलाप गराउन यो सामग्रीको प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
- समालोचनात्मक चिन्तन उपागमको प्रयोग हुने गरी पाठको सुरुमा उत्सुकता जगाउने, पाठको विचमा ज्ञान बृद्धि गर्ने र अन्तमा ज्ञानको स्थायित्व गर्ने खालका क्रियाकलापहरू र पाठ्यसामग्रीहरू समावेश गरिएकाले सोहीअनुरूप प्रयोग गर्न र सहजीकरण गर्न यसको प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
- तथ्य र जानकारी हुवहु स्मरणभन्दा दैनिक जीवनमा आइपर्ने समस्याहरूको समाधान गर्न रचनात्मक ढङ्गले चिन्तनशील बनाउने उद्देश्य भएकाले सामग्रीको प्रयोग गर्दा विद्यार्थीहरूलाई पर्याप्त सोच्ने अवसर प्रदान गर्नुपर्छ ।

- पाठको विचविचमा भएका खोजमूलक जिज्ञासाहरूको उत्तर खोज्न विद्यार्थीहरूलाई नै सक्रिय बनाउन शिक्षकले निर्देशित प्रश्नहरू र प्रतिप्रश्नहरू गर्दै उत्तरको नजिक पुग्न क्लुहरू (clues) दिनुपर्छ ।
- पाठ्यसामग्रीमा विषयवस्तुको प्रस्तुति चित्र, पोस्टर, फोटो, संवाद, कथा, नाटक, गीत, कविता जस्ता विविध माध्यमबाट प्रस्तुत गरिएकाले यीबाहेक विषयवस्तुको प्रकृतिअनुसार अन्य थप क्रियाकलापहरू गराउनुपर्छ । पाठ्यसामग्रीमा भएका क्रियाकलापहरू नै पर्याप्त भने होइनन् ।
- पाठ्यपुस्तकमा गरेर सिकने अवसर प्रदान गर्ने गरी 'गरौ र सिकौँ', संवाद र छलफल गरौँ, अवलोकन गरौँ, अवलोकन तथा सामुदायिक भ्रमण गरौँ र सिकौँ, बजाऔँ, गीत गिदाऔँ र नाँचौ जस्ता केही क्रियाकलापहरू दिइएका छन् । यी क्रियाकलापहरूको अभ्यास गराउनुका साथै थप क्रियाकलापहरू गराउनुपर्ने हुन्छ ।
- बालबालिकाहरूले पाठ्यक्रमले अपेक्षा गरेका सिकाइ उपलब्धिहरू हासिल गरे गाउँको यकिन गर्नका लागि अभ्यास खण्ड तथा विषयवस्तुको प्रस्तुतीकरणको विचविचमा प्रयोगात्मक, परियोजना कार्यमा मनोक्रियात्मक, प्रभावी र संज्ञानात्मक सबै तहलाई समेट्ने गरी मूल्याङ्कनका प्रश्नहरू समावेश गरिएका छन् । यी बाहेक अन्य थप प्रश्नहरू तयार गरी आवश्यकताअनुसार प्रयोग गर्न सकिन्छ । यस कार्यमा पाठ्यसामग्रीले सहयोग गर्दछ ।

तालिका १ : विद्यालय शिक्षाको तहगत र कक्षागत संरचना

विद्यालयको तह	कक्षा	उमेर समूह	सिकाइ क्षमतास्तर
प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा	४ वर्ष	
आधारभूत	कक्षा १ - ३	५ देखि ७ वर्षसम्म	तह १
	कक्षा ४ - ५	८ देखि ९ वर्षसम्म	तह २
	कक्षा ६ - ८	१० देखि १२ वर्षसम्म	तह ३
माध्यमिक	कक्षा ९ - १०	१३ देखि १४ वर्षसम्म	तह ४
	कक्षा ११- १२	१५ देखि १६ वर्षसम्म	तह ५

स्रोत : पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर

तालिका: २ आधारभूत तह कक्षा ४- ५ को पाठ्यक्रमको संरचना

क्र.स.	विषय	पाठ्य घण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
१.	नेपाली	५	१६०
२.	अङ्ग्रेजी	५	१६०

३.	गणित	५	१६०
४.	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०
५.	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा	५	१६०
६.	स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला	३	९६
७.	मातृभाषास्थानीय विषय/	४	१२८
जम्मा		३२	१०२४

स्रोत : पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर

स्थानीय विषयअन्तर्गत मातृभाषा, स्थानीय इतिहास तथा संस्कृति, संस्कृत भाषा र स्थानीय ज्ञान, सिप, कला तथा प्रविधिमा आधारित विषयसँग सम्बन्धित क्रियाकलाप पर्ने छन् । स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री विद्यालयले स्थानीय तहको सहयोग र समन्वयमा स्थानीय विज्ञ तथा अभिभावकको संलग्नतामा विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने छ ।

तालिका: २ आधारभूत तह कक्षा ६- ८ को पाठ्यक्रमको संरचना

क्र.स.	विषय	पाठ्य घण्टा	बार्षिक कार्यघण्टा
१.	नेपाली	५	१६०
२.	अङ्ग्रेजी	५	१६०
३.	गणित	५	१६०
४.	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०
५.	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा	५	१६०
६.	स्वास्थ्य तथा शारीरिक)सिर्जनात्मक कलासहित(३	९६
७.	मातृभाषास्थानीय विषय/ वा संस्कृत भाषा	४	१२८
जम्मा		३२	१०२४

स्रोत : पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर

७. तहगत सक्षमता

आधारभूत तह (कक्षा ४-८) को अन्त्यमा विद्यार्थीहरूमा निम्नलिखित सक्षमता हासिल हुनेछ :

१. बरेड गाउँपालिका र यस क्षेत्रको परिचय
२. स्थानीय कला र संस्कृति, चाडपर्व, महोत्सवको संरक्षण र संवर्धन
३. स्थानीय पर्यटकीय स्थलको पहिचान, संरक्षण र संवर्धन
४. स्थानीय कृषि व्यवसायसम्बन्धी ज्ञान र सिपको प्रयोग
५. स्थानीय पेसा, व्यवसाय र प्रविधिको पहिचान, आवश्यकता र प्रयोग
६. स्थानीय जडीबुटी पहिचान तथा उपचार विधि र प्रयोग
७. स्थानीय खेलसम्बन्धी ज्ञान र सिपको संरक्षण र प्रवर्धन तथा योग अभ्यास
८. स्थानीय स्तरमा आइपर्न सक्ने विपदको पहिचान र व्यवस्थापन
९. प्राकृतिक सम्पदा, घरपालुवा जनावर, वन्यजन्तु र चराचुरुङ्गी संरक्षण र संवर्धन
१०. नैतिक मूल्य, मान्यता, सदाचार र श्रमप्रतिको सम्मान दैनिक जीवनमा अनुसरण
११. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको परिचय तथा दैनिक जीवनमा यसको प्रयोग

८. कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

यस पाठ्यक्रम अध्यापन पश्चात् आधारभूत तह कक्षा (४-८) का बालबालिकाहरूमा निम्नानुसारका सिकाइ उपलब्धिहरू हासिल हुने छन् :

कक्षा ४

क्र.स	सिकाइ उपलब्धि
१	वडाको जनसङ्ख्या बताउन तथा वडा कार्यालयले प्रदान गर्ने मुख्य मुख्य सेवाको सूची तयार गर्न,
२	स्थानीयस्तरका प्रमुख चाडपर्व, भेशभूषाको महत्त्व तथा स्थानीय बाजाहरूको नाम उल्लेख गर्न,
३	बरेड गाउँपालिकाभित्र रहेका सम्भाव्य पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान गर्न र उक्त स्थलहरूलाई आकर्षक बनाउने उपाय बताउन,
४	जैविक (अर्गानिक) खाद्य बाली र तरकारी तथा फलफूलका सामान्य परिचय तथा फाइदा बताउन,
५	घरेलु तथा साना उद्योग तथा स्थानीय प्रविधिको सूचीकरण गर्न,
६	स्थानीयस्तर तथा वन क्षेत्रमा पाइने जडीबुटीको संरक्षण तथा संवर्धनका उपाय बताउन,
७	बाघचाल र कबड्डी खेलको नियम बताउन र पद्मासन, प्राणायाम, अनुलोम विलोम, गर्न
८	प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट सृजना हुने विपदको सूची तयार गर्न, विद्यालयको वातावरण सफा एवम् हरियाली बनाउने उपायहरूको खोजी गर्न,
९	बरेड गाउँपालिकाका प्राकृतिक सम्पदाहरू बताउन, घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू, चराचुरुङ्गीहरूको संरक्षण गर्नुका फाइदाहरू बताउन,
१०	जन्मस्थानको माया, ममता र सद्भाव प्रकट गर्नुका साथै अग्रजप्रति सम्मानजनक व्यवहार गर्न,
११	रेडियोको संक्षिप्त परिचय दिई यसको महत्त्व तथा फाइदा बताउन,

कक्षा ५

क्र.स	सिकाइ उपलब्धि
१	वडामा रहेका विभिन्न सङ्घसंस्थाको पहिचान तथा तिनले प्रदान गर्ने सेवाहरूको बारेमा बताउन,
२	स्थानीयस्तरको भाषा, धर्म, संस्कृति तथा महोत्सवको फाइदा तथा स्थानीय बाजाहरूको महत्त्व बताउन,
३	बरेड गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय गतिविधिहरूको महत्त्व उल्लेख गर्न तथा पर्यटकहरूसँग शिष्टाचार संवाद तथा व्यवहार गर्न,
४	हिउँदे, वर्षे, बेमौसमी तरकारी, फलफूल तथा खाद्यबालीमा लाग्ने रोग पत्ता लगाइ उक्त रोग नियन्त्रण गर्न स्थानीय जैविक औषधीको प्रयोगको महत्त्व बताउन,
५	स्थानीय प्रविधिको प्रयोग गरी सञ्चालनमा आएका घरेलु तथा साना उद्योगहरूबाट उत्पादित वस्तुहरूको सूची तयार गर्न,
६	स्थानीय वन क्षेत्रमा पाइने जडीबुटीको प्रयोगले मानव जीवनमा पारेको सकारात्मक प्रभाव बताउन,
७	डण्डिवियो, भाले जुधाइ खेल नियमपूर्वक खेल, योग अभ्यास तथा प्राणायामहरू वृक्षासन, बज्रासन, पद्मासन, ससकासन, पद्मोमुद्रा र भ्रामरी योग गर्न,
८	प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट उत्पन्न समस्या र समाधानका उपाय पत्ता लगाउन तथा विद्यालयको वातावरण हरित बनाउन अभ्यास गर्न,
९	सामुदायिक वनको संक्षिप्त परिचय दिन र घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू, चराचुरुङ्गीहरू संरक्षण गर्ने उपायहरू बताउन,
१०	नैतिक मूल्य मान्यता सदाचारले मानव जीवनमा पार्ने सकारात्मक प्रभावको खोजी गर्न,
११	टेलिभिजन र मोबाइलको संक्षिप्त परिचय दिई यिनीहरूको महत्त्व बताउन,

कक्षा ६

क्र.स	सिकाइ उपलब्धि
१	गाउँपालिकाको सिमाना, क्षेत्रफल, जनसङ्ख्याको विवरणको अवस्था उल्लेख गर्न,
२	गाउँपालिकाभित्रको सांस्कृतिक तथा धार्मिक सम्पदा संरक्षण र संवर्धन गर्न र स्थानीय बाजाको अभ्यास गर्न, राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीतहरू गाउन, र नृत्यको अभ्यास गर्न
३	बरेड गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र सरसफाइका उपाय बताउन,
४	स्थानीय स्तरमा प्राङ्गारिक मल तयार गर्न तथा विभिन्न खाद्यबाली, तरकारी खेती तथा फलफूल खेतीको अभ्यास गर्न,
५	स्थानीय प्रविधि घरेलु तथा साना उद्योगको प्रवर्धनमा स्थानीय सरकारको भूमिका उल्लेख गर्न,
६	स्थानीय स्तरमा पाइने जडीबुटीको प्रयोगबाट गरिने विभिन्न रोगको सामान्य उपचार विधि बताउन,
७	भलिबल र व्याडमिन्टन खेल नियमपूर्वक खेल र ध्रुवासन, पुतलीआसन, अर्धचन्द्रासन, प्राणायाम गर्न,
८	स्थानीय तहमा आइपर्ने विपद व्यवस्थापनमा समुदाय र स्थानीय निकायको भूमिका बताउन,
९	बरेड गाउँपालिकाभित्रका सामुदायिक वनहरूको महत्त्व र फाइदा बताउन,

क्र.स	सिकाइ उपलब्धि
	सामुदायिक वनहरूको संरक्षण गर्ने उपाय बताउन र मानिस र पशुपंक्षी बीचको सम्बन्ध बताउन,
१०	नैतिक मूल्यमान्यता सदाचार , श्रमप्रतिको सम्मान तथा अनुशासन पालना र व्यवहार प्रदर्शन गर्न,
११	कम्प्युटरको संक्षिप्त परिचय दिन, कम्प्युटर खोल्ने र बन्द गर्ने तरिका बताउन र यसको अभ्यास गर्न, टाइपशालामा नेपाली र अङ्ग्रेजी टाइपिङ गर्न,

कक्षा ७

क्र.स	सिकाइ उपलब्धि
१	बरेड गाउँपालिकाको भौगोलिक र मौसमी अवस्थाको बारेमा बताउन,
२	गाउँपालिकाभित्रका जातजाति, भाषाभाषी लगायतका समुदायप्रति सहानुभूतिको व्यवहार प्रदर्शन गर्न र तिनीहरूले मनाउने चाडपर्व, धर्म, संस्कृति तथा परम्पराको सम्मान गर्न तथा स्थानीय बाजा बजाउन, गायन तथा नृत्यको अभ्यास गर्न र बनाउने अभ्यास गर्न,
३	बरेड गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थलको प्रचारप्रसार, प्रवर्धन र सरसफाइ गर्ने कार्यमा सहभागी हुन,
४	हरितगृह (ग्रीनहाउस) को निर्माण गरी विभिन्न खाद्यबाली, तरकारी खेती तथा फलफूल खेती गर्न र गर्ने तरिका बताउन तथा महत्त्व बताउन र स्थानीय स्तरमा पशुपालन, पंक्षीपालन, माछा र मौरीपालनको महत्त्व बताउन र अभ्यास गर्न,
५	घरेलु तथा साना र पर्यटन उद्योगहरूले जीविकोपार्जनमा खेलेको भूमिका बताउन,
६	स्थानीय वनमा पाइने जडीबुटीको प्रशोधन प्रक्रिया बताउन,
७	बास्केटबल, हाइजम्प, लडजम्प तथा त्रिपलजम्प खेलको नियम बताउन र नियमपूर्वक खेलन, योग अभ्यास तथा प्राणायामहरू बजासन, पद्मासन, सिंहासन, कुक्कुटासन र प्राणायाम गर्न,
८	प्राकृतिक एवम् मानवीय कारणबाट सृजित हुन सक्ने विपदको लागि पूर्वतयारी गर्न,
९	प्राकृतिक सम्पदाहरू खोला, भरनाहरू, लेकतथा धुरीहरूको संरक्षणका उपायहरू बताउन, प्राकृतिक सम्पदाहरूको प्रयोगबाट हुने फाइदाहरू बताउन,
१०	नैतिक मूल्य मान्यता सदाचार अनुशासन पालना र व्यवहार प्रदर्शन गर्दै श्रम र श्रमिकप्रतिको सम्मान प्रकट गर्ने बानीको विकास गर्दै अनुकरणीय व्यक्तित्व प्रदर्शन ,
११	इमेल इन्टरनेटको परिचय दिन, माइक्रोसफ्ट वर्डमा अङ्ग्रेजी र नेपाली टाइप गर्न, शिक्षण सिकाइमा प्रयोग हुने विभिन्न एप्सहरू डाउनलोड गरी प्रयोग गर्न,

कक्षा ८

क्र.स	सिकाइ उपलब्धि
१	बरेड गाउँपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त हुने सेवा सुविधा बताउन, बरेड गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या व्यवस्थापनका उपायहरू पहिचान गर्न,
२	स्थानीय कला, संस्कृति, चाडपर्व, महोत्सव तथा भाषा, धर्मको संरक्षण गर्न गाउँपालिकाले खेल्नुपर्ने भूमिकाको पहिचान गर्न, स्थानीय बाजाहरूको संरक्षण र प्रवर्धनका उपायहरू बताउन, राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीतमा गायन वादन र नृत्यको संयोजन गरी प्रस्तुती गर्न

क्र.स	सिकाइ उपलब्धि
३	पर्यटन व्यवसायका लागि आवश्यक आधारभूत सिप तथा व्यवस्थापकीय कार्यहरूको सूचीकरण गर्न,
४	उत्पादित कृषि व्यवसायका लागि लगानी सहयोगका स्रोतहरू पहिचान तथा कृषि बजारीकरणको सम्भाव्य उपायहरू पहिचान गर्न,
५	आधुनिकीकरणले स्थानीय प्रविधिका घरेलु तथा साना उद्योगमा पारेको असर र समस्या समाधानका उपाय बताउन तथा मभौला तथा ठूला उद्योगको सम्भाव्यता खोजी गर्न,
६	स्थानीय क्षेत्र वा वनमा पाइने जडीबुटीको प्रशोधन र बजारीकरणका उपाय बताउन,
७	छेलो, फुटबल, ज्याबलिङ थ्रो खेल नियमपूर्वक खेल्न, नियमानुसार योगाभ्यासहरू पद्मासन, गर्भासन, प्राणायाम र गोमुखासन गर्न,
८	विद्यालयको वार्षिक विपद व्यवस्थापन योजना निर्माण गर्न, आफ्नो विद्यालयलाई हरित विद्यालयका रूपमा चिनाउन ,
९	प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षणमा विद्यार्थीहरू र समुदायको भूमिका पहिचान गर्न र पारिस्थितिक प्रणालीको महत्त्व बताउन,
१०	जेष्ठ नागरिकहरूको सम्मान गर्न, साहारा विहीन नागरिकहरूको पहिचान गरी आवश्यक सहयोगको वातावरण तयार गर्न, समान कामको सम्मानजनक समान ज्याला कायम गर्न ।
११	इमेल आइडि निर्माण गरी प्रयोग गर्न, कम्प्युटर सफ्टवेयरहरूको पहिचान तथा प्रयोग गर्न, अनलाइन सिकाइका सफ्टवेयर तथा एप्सहरूको प्रयोग गर्न,

९. विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम

क्षेत्र	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
१. बरेड गाउँपालिकाको परिचय	<ul style="list-style-type: none"> - वडाको जनसङ्ख्या - वडा कार्यालयले प्रदान गर्ने मुख्य सेवा 	<ul style="list-style-type: none"> - वडामा रहेका विभिन्न सङ्घसंस्थाहरूको पहिचान - सङ्घसंस्थाहरूले प्रदान गर्ने सेवा 	<ul style="list-style-type: none"> - गाउँपालिकाको सिमाना, क्षेत्रफल, - जनसङ्ख्याको विवरणको अवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> - बरेड - गाउँपालिकाको भौगोलिक र मौसमी अवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> - बरेड - गाउँपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त हुने सेवा सुविधा - बरेड - गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या - व्यवस्थापनका उपायहरू - पहिचान
२. स्थानीय कला संस्कृति	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीयस्तरका प्रमुख चाडपर्व तथा भेषभूषाको महत्त्व, - स्थानीय बाजाहरूको नाम 	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय भाषा, धर्म संस्कृति तथा महोत्सवको फाइदा - स्थानीय बाजाको महत्त्व 	<ul style="list-style-type: none"> - गाउँपालिकाभित्रको सांस्कृतिक तथा धार्मिक सम्पदा संरक्षण र संवर्धन गर्न र स्थानीय बाजाको अभ्यास गर्न, राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीतहरू गाउन, र नृत्यको अभ्यास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> - गाउँपालिकाभित्रको जातजाती, भाषाभाषी लगायतका समुदायप्रति सहानुभूति, तिनीहरूले मनाउने चाडपर्व, धर्म संस्कृति तथा परम्पराको सम्मान, - स्थानीय बाजा बजाउने, गायन तथा नृत्यको अभ्यास र बनाउने अभ्यास 	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय कला, संस्कृति, चाडपर्व, महोत्सव तथा धर्मको संरक्षणमा गाउँपालिकाको भूमिका, - स्थानीय बाजाको संरक्षण र प्रवर्द्धनका उपायहरू - राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीतमा गायन वाद्यवादन र नृत्यको संयोजन र प्रस्तुती

क्षेत्र	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
३. स्थानीय पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> - बरेड गाउँपालिकाभित्र रहेका सम्भाव्य पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान, उक्त स्थलहरूलाई आकर्षक बनाउने उपाय 	<ul style="list-style-type: none"> - बरेड गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय गतिविधिहरूको महत्त्व पर्यटकहरूसँग शिष्टाचार संवाद तथा व्यवहार 	<ul style="list-style-type: none"> - बरेड गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण, उक्त स्थलहरूको सरसफाइका उपायहरू 	<ul style="list-style-type: none"> - बरेड गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थलको प्रचारप्रसार, प्रवर्धन र सरसफाइ गर्ने कार्यमा सहभागी 	<ul style="list-style-type: none"> - पर्यटन व्यवसायका लागि आवश्यक आधारभूत सिप तथा व्यवस्थापकीय कार्यहरू
४. स्थानीय कृषि व्यवसाय	<ul style="list-style-type: none"> - जैविक (अर्गानिक) खाद्य बाली र तरकारी तथा फलफूलका सामान्य परिचय तथा फाइदा 	<ul style="list-style-type: none"> - हिउँदे, वर्षे, बेमौसमी तरकारी, फलफूल तथा खाद्यबालीमा लाग्ने रोग पत्ता लगाइ उक्त रोग नियन्त्रण गर्न स्थानीय जैविक औषधीको प्रयोगको महत्त्व 	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय स्तरमा प्राङ्गारिक मल तयार गर्न तथा विभिन्न खाद्य बाली, तरकारी खेती तथा फलफूल खेतीको अभ्यास 	<ul style="list-style-type: none"> - हरितगृह (ग्रीनहाउस) को निर्माण, विभिन्न खाद्यबाली, तरकारी, फलफूल खेतीको महत्त्व, खेती गर्न र गर्ने तरिका, स्थानीय स्तरमा पशुपालन, पंक्षीपालन, माछापालन र मुरीपालनको महत्त्व र अभ्यास 	<ul style="list-style-type: none"> - उत्पादित कृषि व्यवसायका लागि लगानी सहयोगका स्रोतहरू पहिचान, कृषि बजारीकरणको सम्भाव्य उपायहरूको पहिचान
५. स्थानीय व्यवसाय, पेसा र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> - घरेलु तथा साना उद्योग तथा स्थानीय प्रविधिको सूचीकरण, 	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय प्रविधिको प्रयोग गरी सञ्चालनमा आएका घरेलु तथा साना 	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय प्रविधि घरेलु तथा साना उद्योगको प्रवर्धनमा स्थानीय सरकारको भूमिका 	<ul style="list-style-type: none"> - घरेलु तथा साना उद्योग र पर्यटन उद्योगहरूले जीविकोपार्जनमा खेल्ने भूमिका 	<ul style="list-style-type: none"> - आधुनिकीकरणले स्थानीय प्रविधिका घरेलु तथा साना उद्योगमा पारेको असर,

क्षेत्र	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
६. स्थानीय जडीबुटी तथा उपचार विधि पहिचान र प्रयोग	उद्योगहरूबाट उत्पादित वस्तुहरू	उद्योगहरूबाट उत्पादित वस्तुहरू	उत्पादित वस्तुहरू	उत्पादित वस्तुहरू	उत्पादित वस्तुहरू
७. स्थानीय खेल र योगको प्रयोग	उत्पादित वस्तुहरू	उत्पादित वस्तुहरू	उत्पादित वस्तुहरू	उत्पादित वस्तुहरू	उत्पादित वस्तुहरू
८. विपद व्यवस्थापन	उत्पादित वस्तुहरू	उत्पादित वस्तुहरू	उत्पादित वस्तुहरू	उत्पादित वस्तुहरू	उत्पादित वस्तुहरू

क्षेत्र	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
९. प्राकृतिक सम्पदा र जीव जनावरको संरक्षण र संवर्धन	<ul style="list-style-type: none"> - बरेड गाउँपालिकाका प्राकृतिक सम्पदाहरू, घरपालुवा जनावर र वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गीहरूको संरक्षणका फाइदाहरू 	<ul style="list-style-type: none"> - सामुदायिक वनको सीक्षित परिचय, - घरपालुवा जनावर र वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गीहरूको संरक्षण गर्ने उपायहरू 	<ul style="list-style-type: none"> - सामुदायिक वनको महत्त्व र फाइदाहरू, -सामुदायिक वनको संरक्षण गर्ने उपायहरू, मानिस र पशुपक्षी विचको सम्बन्ध 	<ul style="list-style-type: none"> - खोला, झरना, लेक तथा धुवीको संरक्षणका उपायहरू, प्राकृतिक सम्पदाको प्रयोगबाट हुने फाइदा 	<ul style="list-style-type: none"> - प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षणमा विद्यार्थी र समुदायको भूमिका, - पारिस्थितिक प्रणालीको महत्त्व
१०. हाम्रा नैतिक मूल्य मान्यता र सदाचार र श्रमप्रतिको सम्मान	<ul style="list-style-type: none"> - जन्म स्थानको माया ममता र सद्भाव प्रकट - अप्रजप्रति सम्मानजनक व्यवहार प्रदर्शन, 	<ul style="list-style-type: none"> - नैतिक मूल्य मान्यता र सदाचारले मानव जीवनमा पार्ने सकारात्मक प्रभाव, 	<ul style="list-style-type: none"> - नैतिक मूल्यमान्यता सदाचार, श्रमप्रतिको सम्मान तथा अनुशासन पालना र व्यवहार प्रदर्शन 	<ul style="list-style-type: none"> - नैतिक मूल्य मान्यता सदाचार अनुशासन पालना, र व्यवहार प्रदर्शन, श्रम र श्रमिकप्रतिको सम्मान प्रकट गर्ने बानीको विकास र अनुकरणीय व्यक्तित्व, 	<ul style="list-style-type: none"> - जेष्ठ नागरिकहरूको सम्मान, साहारा विहीन नागरिकहरूको पहिचान र आवश्यक सहयोगको वातावरण, समान कामको सम्मानजनक समान ज्याला ।
११. सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> - रेडियोको सीक्षित परिचय र महत्त्व तथा फाइदा 	<ul style="list-style-type: none"> - टेलिभिजन. र मोबाइलको सीक्षित परिचय र महत्त्व 	<ul style="list-style-type: none"> - कम्प्युटरको सीक्षित परिचय -कम्प्युटर खोल्ने र बन्द गर्ने तरिका तथा अभ्यास, - टाइपशालामा नेपाली र अङ्ग्रेजी टाइपिङ, 	<ul style="list-style-type: none"> - इमेल इन्टरनेटको परिचय -माइक्रोसफ्ट वर्डमा अङ्ग्रेजी र नेपाली टाइप - शिक्षण सिकाइमा प्रयोग हुने विभिन्न एप्सहरूको डाउनलोड र प्रयोग 	<ul style="list-style-type: none"> - इमेल आइ डि को निर्माण गरी प्रयोग -कम्प्युटर सफ्टवेयरहरूको पहिचान तथा प्रयोग - अनलाइन सिकाइका सफ्टवेयर तथा एप्सहरूको प्रयोग

१०. विषयवस्तुको विस्तृतीकरण क्षेत्र १ : बरेड गाउँपालिकाको परिचय

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहारकुशल सिप (Soft skills)
४	-वडाको जनसङ्ख्या बताउन, -वडा कार्यालयले प्रदान गर्ने मुख्य मुख्य सेवाको सूची तयार गर्न,	- गाउँपालिकाभित्रका सबै वडाको जनसङ्ख्या, पञ्जीकरण (जन्म, मृत्यु, बसाइँसराइ, विवाह र सम्बन्ध विच्छेद) - सिफारिसहरू	- गाउँपालिकाको नक्सा, पोष्टर, प्रमाणपत्र र सिफारिसका नमूना,	गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या भल्कने नक्सा देखाइ वडागत जनसङ्ख्याको बारेमा स्पष्ट पार्ने, पोष्टर, प्रमाणपत्र र सिफारिसका नमूना आदिको प्रदर्शन गरी वडा कार्यालयले प्रदान गर्ने मुख्य मुख्य सेवाको बारेमा जानकारी दिने, वडा कार्यालयमा भ्रमण गराइ वडाका प्रतिनिधिसँग प्रश्नोत्तर गराउने,	- बरेडगाउँपालिकाको वडागत जनसङ्ख्या सोध्ने, - वडा कार्यालयले प्रदान गर्ने मुख्य मुख्य सेवाको सूची तयार गर्न लगाउने,	सोचाइ सिप, खोज सिप, सञ्चार सिप, सहकार्य सिप
५	वडामा विभिन्न सङ्घसंस्थाको पहिचान गर्न, तिनले प्रदान गर्ने सेवाहरूको बारेमा बताउन,	- वडामा विभिन्न तथा सङ्घसंस्था विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, प्रहरीचौकी) को परिचय, तिनले प्रदान गर्ने सेवाहरू	- सङ्घसंस्थाका तस्विर, वडापत्र	- वडा कार्यालय लगायत अरु सेवा प्रदायक संस्थाहरूको भ्रमण गराइ नागरिक वडापत्र अध्ययन गराउने र छलफल गर्ने	- वडामा सञ्चालित सङ्घसंस्थाहरू के के छन् ? - विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, प्रहरीचौकीबाट के के सेवाहरू प्राप्त गर्न सकिन्छ ?	सहाकार्य सिकाइ खोज स्वतन्त्र सिप, सिकाइ

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहारकुशल सिप (Soft skills)
६	गाउँपालिकाको सिमाना, क्षेत्रफल, जनसङ्ख्याको विवरणको अवस्था उल्लेख गर्न,	- गाउँपालिकाको सिमाना (पूर्व, पश्चिम, उत्तर, दक्षिण), वडागत क्षेत्रफल, जनसङ्ख्याको विवरण (जाति, धर्म, र लिङ्ग) को अवस्था	- गाउँपालिकाको नक्सा, जनसङ्ख्या विवरणको तथ्याङ्क	बरेङ गाउँपालिकाको राजनैतिक नक्सा प्रयोग गरी प्रश्नोत्तर गर्ने, आवश्यक अन्तर्क्रिया गर्ने, -जनसङ्ख्याको जाति, धर्म, र लिङ्ग अनुसारको विवरण उपलब्ध तथ्याङ्कको आधारमा आवश्यक छलफल गराउने, -विद्यार्थीलाई समूहमा विभाजन गरी जनसङ्ख्याको जाति, धर्म, र लिङ्ग अनुसारका विवरण प्रस्तुतीकरण गर्न लगाउने	-गाउँपालिकाको सिमाना, क्षेत्रफल, जनसङ्ख्याको जाति, धर्म, र लिङ्ग अनुसारको विवरणको प्रस्तुतीकरण गर्न लगाउने,	स्वतन्त्र सिकाइ खोज सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सञ्चार सिप, सहकार्य सिप, सक्रियतापूर्वक सुनाइ सिप,
७	बरेङ गाउँपालिकाको भौगोलिक र मौसमी अवस्थाबारे बताउन,	- बरेङ गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्था (उचाइ, धरातल) र मौसमी अवस्था (ऋतु)	- बरेङ गाउँपालिकाको नक्सा, मौसमी अवस्था भल्कने चित्र, (ऋतु) चार्ट,	बरेङ गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्था (उचाइ, धरातल) सहितको नक्सा देखाइ छलफल गराउने, गाउँपालिकाभित्रको मौसमी अवस्थाको बारेमा जानकारी गराउने	-गाउँपालिका रहेको क्षेत्र समुद्र सतहदेखि कति उचाइमा छ ? गाउँपालिकाको धरातल के कस्तो छ ? बरेङ गाउँपालिकाको मौसमी अवस्था के कस्तो छ ?	स्वतन्त्र सिकाइ खोज, सिप, सञ्चार सिप, सहकार्य सिप, सक्रियतापूर्वक सुनाइ सिप,
८	बरेङ गाउँपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त हुने सेवा र सुविधा बताउन	बरेङ गाउँपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त हुने सेवा र सुविधा बरेङ गाउँपालिकाको	बरेङ गाउँपालिकाबाट प्राप्त हुने सेवा सुविधाको सूची,	गाउँपालिकाबाट प्राप्त हुने सेवाको बारेमा प्रश्नोत्तर तथा छलफल गर्ने,	गाउँपालिकाबाट प्राप्त हुने सेवा सुविधाको सूची बनाउनुहोस् । -जनसङ्ख्या व्यवस्थापनको	खोज सिप, सिकाइ सिप, सञ्चार सिप, सहकार्य सिप, सक्रियतापूर्वक सुनाइ सिप,

कक्षा	- बरेङ गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या व्यवस्थापनका उपायहरू पहिचान गर्न	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण जनसङ्ख्या व्यवस्थापनका उपायहरू (एकिकृत विकासका पूर्वाधारको पहुँच)	शैक्षिक सामग्री गाउँपालिकाको नागरिक वडापत्र -जनसङ्ख्या व्यवस्थापनका उपायहरूको चार्ट -जनसङ्ख्या व्यवस्थापनको डकुमेन्टी	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया गाउँपालिकाको भ्रमण गराइ नागरिक वडापत्र अध्ययन गराइ प्रश्नोत्तर गर्ने, जनसङ्ख्या व्यवस्थापनका उपायहरूको (एकिकृत बस्ती, विकासका पूर्वाधारको पहुँच) चार्ट र डकुमेन्टीको आधारमा प्रश्नोत्तर र छलफल गरी उपायको सूचीकरण गर्ने,	मूल्याङ्कन प्रक्रिया उपायहरूको बनाउनुहोस् । सूची	व्यवहारकुशल सिप (Soft skills) सक्रियतापूर्वक सुनाइ सिप,
-------	--	---	---	--	---	---

क्षेत्र २ : स्थानीय संस्कृति र कला

व्यवहार कुशल सिप (Soft skills)	मूल्याङ्कन	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	शैक्षिक सामग्री	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	क्षेत्र
सक्रिय सुनाइ सिप, सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, सांस्कृतिक साक्षरता सिप, सहकार्य सीप	- स्थानीय स्तरमा मनाइने प्रमुख चाडपर्वहरूको परिचय दिनुहोस् । - तपाईंको स्थानीय स्तरका विभिन्न जातजातिले लगाउने पहिरनको बारेमा सङ्क्षिप्त रूपमा लेख्नुहोस् । - विधि अवलोकन, भ्रमण, छलफल, प्रदर्शन विधि, प्रश्नोत्तर	- स्थानीय स्तरमा मनाइने चाडपर्वहरूको सूची देखाइ चाडपर्वहरूका विषयमा छलफल गराउने, - विभिन्न जातजातिहरूले लगाउने भेषभूषाको भिडियो र तस्वीर देखाइ त्यसको महत्त्वका विषयमा छलफल गराउने, - विभिन्न अवसर तथा पर्वहरूमा बजाइने बाजाहरूको तस्वीर तथा नाम बताउने - स्थानीय स्तरमा बजाइने बाजाहरूको भिडियो देखाउँदै सोको बारेमा विद्यार्थीलाई लेख्न लगाउने । - कुन अवसर वा कार्यमा कुन बाजा बजाइन्छ भन्ने बारेमा बताइ दिने । जस्तै: बाँसुरी, शंख, मजुरा सारङ्गी आदि ।	- स्थानीय स्तरमा मनाइने चाडपर्वहरूको सूची, जात जात लगाएको जातिहरूले भेषभूषाका तस्वीर वा भिडियो, - विभिन्न अवसर तथा पर्वहरूमा बजाइने बाजाहरूको भिडियो र तस्वीरहरू,	- स्थानीय स्तरका प्रमुख चाडपर्व, भेषभूषाको महत्त्व तथा स्थानीय बाजाहरूको नाम,	स्थानीय स्तरका प्रमुख चाडपर्व, भेषभूषाको महत्त्व बताउन, स्थानीय बाजाहरूको नाम उल्लेख गर्न,	

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहार कुशल सिप (Soft skills)
	स्थानीयस्तरको भाषा, धर्म, संस्कृति तथा महोत्सवको फाइदा, स्थानीय बाजाहरू (खैजडी, मादल, मुजुरा, को महत्त्व बताउन, <td>स्थानीय रूपमा बोलिने भाषा, मनाइने धर्म, र संस्कृतिसम्बन्धी चार्ट</td> <td>- स्थानीय रूपमा मनाइने महोत्सवको फाइदा सम्बन्धिको महत्त्व लेखिएको चार्ट - विभिन्न भाँकीको तस्विर र भिडियो - बाद्यवादनहरूको तस्विर वा भिडियो</td> <td>- विषयवस्तु सम्बन्धी विभिन्न तस्विर, पोष्टर, भिडियो प्रदर्शन गर्दै आवश्यक सिकाइ सहजीकरण गर्ने । विद्यार्थीहरूलाई समूहमा विभाजन गर्दै पहिलो समूहलाई आफ्नो समुदायमा एकभन्दा बढी भाषाहरू बोलिन्छन् यसबाट समुदायमा पुगेको फाइदा लेखी प्रस्तुत गर्न लगाउने । - दोस्रो समूहलाई धर्म संस्कृतिको महत्त्व प्रष्ट पार्न लगाउने । - तेस्रो समूहलाई आफ्नो समुदायमा गरिने महोत्सवको फाइदाको बारेमा लेखी प्रस्तुत गर्न लगाउने ।</td> <td>- तपाईंको स्थानीयस्तरमा बोलिने विभिन्न भाषाहरू उल्लेख गरी तिनीहरूबाट समुदायलाई पुगेको फाइदाहरू लेख्नुहोस् । - धर्म, संस्कृतिले समुदायलाई पारेको सकारात्मक प्रभाव</td> <td>सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, बहु सास्कृति सहकार्य सिप, सुनाइ सिप</td>	स्थानीय रूपमा बोलिने भाषा, मनाइने धर्म, र संस्कृतिसम्बन्धी चार्ट	- स्थानीय रूपमा मनाइने महोत्सवको फाइदा सम्बन्धिको महत्त्व लेखिएको चार्ट - विभिन्न भाँकीको तस्विर र भिडियो - बाद्यवादनहरूको तस्विर वा भिडियो	- विषयवस्तु सम्बन्धी विभिन्न तस्विर, पोष्टर, भिडियो प्रदर्शन गर्दै आवश्यक सिकाइ सहजीकरण गर्ने । विद्यार्थीहरूलाई समूहमा विभाजन गर्दै पहिलो समूहलाई आफ्नो समुदायमा एकभन्दा बढी भाषाहरू बोलिन्छन् यसबाट समुदायमा पुगेको फाइदा लेखी प्रस्तुत गर्न लगाउने । - दोस्रो समूहलाई धर्म संस्कृतिको महत्त्व प्रष्ट पार्न लगाउने । - तेस्रो समूहलाई आफ्नो समुदायमा गरिने महोत्सवको फाइदाको बारेमा लेखी प्रस्तुत गर्न लगाउने ।	- तपाईंको स्थानीयस्तरमा बोलिने विभिन्न भाषाहरू उल्लेख गरी तिनीहरूबाट समुदायलाई पुगेको फाइदाहरू लेख्नुहोस् । - धर्म, संस्कृतिले समुदायलाई पारेको सकारात्मक प्रभाव	सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, बहु सास्कृति सहकार्य सिप, सुनाइ सिप
	स्थानीयस्तरको भाषा, धर्म, संस्कृति तथा महोत्सवको फाइदा तथा स्थानीय बाजाहरूको महत्त्व बताउन,	स्थानीय रूपमा बोलिने भाषा, मनाइने धर्म, र संस्कृतिसम्बन्धी चार्ट	- स्थानीय रूपमा मनाइने महोत्सवको फाइदा सम्बन्धिको महत्त्व लेखिएको चार्ट - विभिन्न भाँकीको तस्विर र भिडियो - बाद्यवादनहरूको तस्विर वा भिडियो	- विषयवस्तु सम्बन्धी विभिन्न तस्विर, पोष्टर, भिडियो प्रदर्शन गर्दै आवश्यक सिकाइ सहजीकरण गर्ने । विद्यार्थीहरूलाई समूहमा विभाजन गर्दै पहिलो समूहलाई आफ्नो समुदायमा एकभन्दा बढी भाषाहरू बोलिन्छन् यसबाट समुदायमा पुगेको फाइदा लेखी प्रस्तुत गर्न लगाउने । - दोस्रो समूहलाई धर्म संस्कृतिको महत्त्व प्रष्ट पार्न लगाउने । - तेस्रो समूहलाई आफ्नो समुदायमा गरिने महोत्सवको फाइदाको बारेमा लेखी प्रस्तुत गर्न लगाउने ।	- तपाईंको स्थानीयस्तरमा बोलिने विभिन्न भाषाहरू उल्लेख गरी तिनीहरूबाट समुदायलाई पुगेको फाइदाहरू लेख्नुहोस् । - धर्म, संस्कृतिले समुदायलाई पारेको सकारात्मक प्रभाव	सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, बहु सास्कृति सहकार्य सिप, सुनाइ सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहार कुशल सिप (Soft skills)
				<p>- विभिन्न बाजाहरूको धुन चिन्न लगाउने , बाजाहरू वजाउन लगाउने , विभिन्न बाजाको धुन सुनाउन भिडियोहरू प्रदर्शन गर्ने र महत्त्व भन्न लगाउने तथा छलफल गराउने</p>	<p>उल्लेख गर्नुहोस् । - तपाईंको समुदायमा आयोजना गरिने महोत्सवबाट हुने फाइदाहरूको सूची तयार गर्नुहोस् । - स्थानीय बाजाहरूको महत्त्व भन्नुहोस् :</p>	
	<p>- गाउँपालिका भित्रको सांस्कृतिक तथा धार्मिक र संवर्धन स्थानीय बाजा (मादल, बाँसुरी, मुरली, मुजुरा, सारङ्गी) को अभ्यास , राष्ट्रिय तथा शैक्षिक</p>	<p>गाउँपालिकाभित्रको सांस्कृतिक तथा धार्मिक र संवर्धन गर्ने स्थानीय बाजा (मादल, बाँसुरी, मुरली, मुजुरा, सारङ्गी) को अभ्यास , राष्ट्रिय तथा शैक्षिक</p>	<p>गाउँपालिकाभित्रको सांस्कृतिक तथा धार्मिक र संवर्धन गर्ने सम्बन्धको पोष्टर वा सूची, भिडियो, वाद्यवादनहरू मादल, बाँसुरी, मुरली, मुजुरा, सारङ्गी, राष्ट्रिय तथा शैक्षिक</p>	<p>गाउँपालिकाभित्रको सांस्कृतिक तथा धार्मिक र संवर्धन गर्ने सम्बन्धको पोष्टर वा सूची छलफल गराउने, - मादल, बाँसुरी, मुरली, मुजुरा, डम्फु, खैजडी, सारङ्गी</p>	<p>- गाउँपालिकाभित्रको सांस्कृतिक तथा धार्मिक र संवर्धन गर्ने स्थानीय बाजाहरूको महत्त्व भन्नुहोस् :</p>	<p>सञ्चार सिप, बहु सांस्कृतिक साक्षरता सिप, सहकार्य सिप,</p>

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहार कुशल सिप (Soft skills)
	अभ्यास गर्न, राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीतहरू गाउन, र नृत्यको अभ्यास गर्न	गीतहरू गाउन, र नृत्यको अभ्यास	गीतहरू गाएको, र नृत्यको भिडियो	लगाएतका बाजाहरू कक्षामा ल्याई सो बाजाहरू बजाउन लगाउने र सहजीकरण गर्ने -राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीतहरू गाएको, र नृत्यको भिडियो देखाइ अभ्यास गर्न सहजीकरण गर्ने तथा विद्यालयमा विभिन्न साङ्गीतिक प्रतियोगिताहरू गरेर प्रोत्साहित गर्ने	-सांस्कृतिक तथा धार्मिक सम्पदा संरक्षण र संवर्धन गर्ने उपायको सूचीकरण गर्नुहोस्: - मादल, बाँसुरी, मुरली, मजुरा, डम्फु, खैजडी, सारङ्गी बजाउनुहोस् : -शैक्षिक खोजी गरी गीत गाउनुहोस् -नृत्य देखाउनुहोस्	बाध्यवाद न बजाउने सिप, गायन र नृत्य सिप
	- गाउँपालिका भित्रका जातजाति, भाषाभाषी लगायतका समुदायप्रति सहानुभूतिको व्यवहार , र तिनीहरूले मनाउने चाडपर्व, धर्म, संस्कृति तथा परम्पराको सम्मान	- गाउँपालिकाभित्रका जातजाति, भाषाभाषी लगायतका समुदायप्रति सहानुभूतिको व्यवहार , र तिनीहरूले मनाउने चाडपर्व, धर्म, संस्कृति	- गाउँपालिकाभित्रका जातजाति, भाषाभाषी लगायतका समुदायप्रति सहानुभूतिको	- गाउँपालिकाभित्रका जातजाति, भाषाभाषी लगायतका समुदायप्रति सहानुभूतिको व्यवहार , र तिनीहरूले मनाउने चाडपर्व, धर्म, संस्कृति तथा परम्पराको सम्मान	- गाउँपालिकाभित्रका जातजाति, भाषाभाषी लगायतका समुदायप्रति सहानुभूतिको व्यवहार , र तिनीहरूले मनाउने चाडपर्व, धर्म, संस्कृति तथा परम्पराको सम्मान	सञ्चार सिप, बहुसांस्कृतिक साक्षर

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहार कुशल सिप (Soft skills)
	सहानुभूतिको व्यवहार प्रदर्शन गर्ने र तिनीहरूले मनाउने चाडपर्व, धर्म, तथा सम्मान बाजा, सस्कृति तथा परम्पराको नौमति मादल, बाँसुरी मुरली, हर्मोनियम, सारङ्गी, डम्फु वजाउने, गायन (राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीत) तथा नृत्यको अभ्यास गर्ने, र नौमति बाजा, मादल, बाँसुरी मुरली, हर्मोनियम, सारङ्गी, डम्फु वजाउने, गायन (राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीत) तथा नृत्यको अभ्यास गर्ने, र नौमति बाजा, मादल, बाँसुरी मुरली, सारङ्गी, डम्फु वजाउने	व्यवहार, मनाउने तिनीहरूले चाडपर्व, धर्म, तथा सस्कृति सम्मान बाजा, नौमति बाजा, मादल, बाँसुरी मुरली, हर्मोनियम, सारङ्गी, डम्फु वजाउने, गायन (राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीत) तथा नृत्यको अभ्यास गर्ने, र नौमति बाजा, मादल, बाँसुरी मुरली, सारङ्गी, डम्फु वजाउने	तथा परम्पराको सम्मान भल्कने तालिका वा सूची गायन (राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीत), वादन र नृत्यको अभिडियो स्थानीय बाजा नौमति बाजा, मादल, बाँसुरी मुरली, हर्मोनियम, सारङ्गी, डम्फु, राम्रोसँग वजाउन अभ्यास गराउने,	भल्कने तालिका वा सूची देखाइ छलफल गराउने - गायन (राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीत), वादन र नृत्यको भिडियो देखाइ सो अनुसार अभ्यास गर्न लगाउने र सहजीकरण गर्ने , स्थानीय बाजा नौमति बाजा, मादल, बाँसुरी मुरली , हर्मोनियम, सारङ्गी, डम्फु , राम्रोसँग वजाउन अभ्यास गराउने, - स्थानीय बाजा नौमति बाजा, मादल, बाँसुरी मुरली, सारङ्गी, डम्फु, बनाउन अभ्यास गराउने - बाजा बनाउने स्थानको भ्रमण गराउने	सहानुभूतिको व्यवहार, र तिनीहरूले मनाउने चाडपर्व, धर्म, सस्कृति तथा परम्पराको सम्मान बाजा, सस्कृति तथा परम्पराको सम्मान भल्कने तालिका वा सूची बनाइ कक्षा कोठामा प्रदर्शन गर्नुहोस् : -- - गायन (राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीत), वादन र नृत्य प्रदर्शन गर्न लगाउने, - स्थानीय बाजा नौमति बाजा, मादल, मादल,	ता सिप, सहकार्य सीप, गायन वादन र नृत्य सिप, बनाउने सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहार कुशल सिप (Soft skills)
८	- स्थानीय कला, संस्कृति, चाडपर्व, महोत्सव तथा भाषा, धर्मको संरक्षण गर्न	- स्थानीय कला, संस्कृति, चाडपर्व, महोत्सव तथा भाषा, धर्मको संरक्षण गर्न	- स्थानीय कला, संस्कृति, चाडपर्व, महोत्सव तथा धर्मको संरक्षण गर्न	- स्थानीय कला, संस्कृति, चाडपर्व, महोत्सव तथा धर्मको संरक्षण गर्न	बाँसुरी, मुरली, हर्मोनियम, सारङ्गी, डम्फु, राम्रोसंग बजाउने लगाउने, - स्थानीय बाजा नौमति बाजा, वाजा, मादल, बाँसुरी, मुरली, सारङ्गी, डम्फु, बनाउने लगाउने	सञ्चार सिप, बहु सांस्कृतिक

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहार कुशल सिप (Soft skills)
	गाउँपालिकाले खेल्नुपर्ने भूमिकाको पहिचान गर्न, स्थानीय बाजाहरूको संरक्षण र प्रवर्धनका उपायहरू बताउन, राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीतमा गायन वादन र प्रस्तुती गर्न	पहिचान, स्थानीय बाजाहरूको संरक्षण र प्रवर्धनका उपायहरू, राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीतमा गायन वादन र प्रस्तुती	स्थानीय वाजाहरूको संरक्षण र प्रवर्धनका उपायहरू लेखिएको सूची वा तालिका र भिडियो, राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीतमा गायन वादन र नृत्यको संयोजन गरी प्रस्तुती गरेको भिडियो सामग्री	- जनप्रतिनिधि बुद्धिजीविहरूसँग अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गर्ने, स्थानीय बाजाहरूको संरक्षण र प्रवर्धनका उपायहरू लेखिएको सूची वा तालिका र भिडियो देखाइ छलफल गराउने, राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीतमा गायन वादन र नृत्यको संयोजन गरी प्रस्तुती गरेको भिडियो सामग्री देखाइ सो अनुसार प्रस्तुत गर्न अभिप्रेरित गर्ने र सहजीकरण गर्ने वा अभ्यास गराउने, विभिन्न साङ्गीतिक प्रतियोगिता गराइ पुरस्कृत गर्ने,	गाउँपालिकाले खेल्नुपर्ने भूमिकासम्बन्धी सूची तयार गर्नुहोस् : - स्थानीय बाजाहरूको संरक्षण र प्रवर्धनका उपायहरू बताउनु होस् : , राष्ट्रिय तथा शैक्षिक गीतमा गायन वादन र नृत्यको संयोजन गरी प्रस्तुती गर्न लगाउने विभिन्न साङ्गीतिक प्रतियोगिता गराइ	साक्षरता सिप, सहकार्य सिप, प्रस्तुति सीप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहार कुशल सिप (Soft skills)
					मूल्याङ्कन गर्ने ,	

क्षेत्र ३ : स्थानीय पर्यटन

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ प्रक्रिया	सहजीकरण	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहार कुशल सिप (Soft skills)
४	- बरेड गाउँपालिकाभित्र रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान गर्न र उक्त स्थलहरूलाई आकर्षक बनाउने उपाय बताउन,	- बरेड गाउँपालिकाभित्र रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान र आकर्षक बनाउने उपाय	- फोटो - पोस्टर - भिडियो - आकर्षक स्थानहरूको फोटो तथा चित्र	- बरेडगाउँपालिका रहेको सम्भाव्य स्थलहरूको फोटो, पोस्टर, भिडियो देखाई प्रश्नोत्तर गराउने - विद्यार्थीहरूलाई पर्यटकीय स्थलको फोटो तथा चित्र प्रदर्शन गराउने र छलफल गराउने, स्थलगत अवलोकन भ्रमण गराउने	भिन्न पर्यटकीय पोस्टर, ग्राफिक प्रश्नोत्तर गराउने	- तपाईंको गाउँमा प्रमुख स्थलको नाम लेख्नुहोस् । - तपाईंको आफ्नो समुदायमा रहेको पर्यटकीय स्थललाई आकर्षक बनाउने सुन्दर उपाय बताउनुहोस् । - तपाईंको क्षेत्रमा रहेका सम्भाव्य पर्यटकीय स्थलहरूको नाम भन्नुहोस् ।	सक्रिय सुनाइ सिप, सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, सहकार्य सिप, दृश्य सिप

५	<p>बरेडः गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय गतिविधिहरूको महत्त्व उल्लेख गर्न तथा पर्यटकहरूसँग शिष्टाचार संवाद तथा व्यवहार गर्न,</p>	<p>बरेडः गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय गतिविधिहरूको महत्त्व पर्यटकहरूसँग शिष्टाचार संवाद तथा व्यवहार ,</p>	<p>- पर्यटकीय स्थलहरूको भिडियो - शिष्टाचार संवादको डकुमेन्ट्री वा भिडियो तथा संवादको अभिनय भिडियो सामग्री</p>	<p>- बरेडः गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय स्थलहरूको भिडियो प्रदर्शन गरी छलफल गराउने - पर्यटकहरूसँग शिष्टाचार संवादको अवलोकन गराइ संवादको अभिनय गर्न लगाउने</p>	<p>- बरेडः गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय गतिविधिहरूको महत्त्व बताउनुहोस्ः - घुम्न आएका पर्यटकसँग गर्ने शिष्टाचार संवादको अभिनय गर्नुहोस् ।</p>	<p>सञ्चार सिप, बोलाइ सिप, सहकार्य सिप, दृश्य सिप, पहिचान सिप, अभिनय सिप</p>
६	<p>बरेडः गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र सरसफाइका उपाय बताउन,</p>	<p>बरेडः गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र सरसफाइका उपाय</p>	<p>- पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र सरसफाइका उपाय लेखिएको सूची पर्यटकीय स्थलहरूको फोटो, भिडियो</p>	<p>- पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र सरसफाइ गर्ने लगाउने - पर्यटकीय सम्भावनाहरूको खोजी गर्न लगाउने - पर्यटकीय स्थलको संरक्षण र सरसफाइ गर्ने उपायका बारेमा छलफल गराइ अभ्यास गराउने,</p>	<p>- गाउँपालिका भित्रका सम्भाव्य पर्यटकीय स्थलहरू कुन कुन हुन् ? - गाउँपालिका भित्रका पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र सरसफाइ गर्ने उपाय बताउनु होस् ।</p>	<p>सहकार्य सिप, पहिचान सिप, सहयोगी भावनाको सिप</p>
७	<p>बरेडः गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थलको प्रचारप्रसार, प्रवर्धन र सरसफाइ गर्ने</p>	<p>बरेडः गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थलको प्रचारप्रसार, प्रवर्धन र सरसफाइ कार्य</p>	<p>- सफा आकर्षक पर्यटकीय स्थलहरूको फोटो तथा भिडियो - सरसफाइमा</p>	<p>- पर्यटकीय स्थलहरू प्रवर्द्धन गर्ने उपाय उल्लेखित चार्ट देखाई छलफल गराउने - प्रचार प्रसारको लिखित नमुना लेख्न लगाउने</p>	<p>- पर्यटकीय स्थलहरूको प्रचार प्रसार गर्ने र प्रवर्धन गर्ने उपाय भन्नुहोस् । - पर्यटकीय स्थलहरूको प्रसार</p>	<p>सामूहिक भावनाको सिप , समूहमा काम गर्ने प्रवृत्तिको विकास, सञ्चार सिप,</p>

	<p>कार्यमा सहभागी हुन,</p>		<p>सहभागी बनेको वा भिडियो प्रचार प्रसारको विज्ञापनको श्रव्य दृश्य नमुना र लिखित नमुना</p>	<p>- प्रचार प्रसारको मौखिक अभिनय गर्न लगाउने - पर्यटकीय स्थलहरूको सरसफाइमा विद्यार्थीलाई समूहमा कार्य विभाजनसहित सहभागी गराउने ।</p>	<p>प्रसारको ढाँचा तयार गर्नुहोस् । - पर्यटकीय स्थलहरूको प्रसार प्रसारको अभिनय गर्नुहोस् । - परियोजना कार्य वा सरसफाइमा सहभागी बनाएर मूल्याङ्कन गर्ने ।</p>	<p>सहकार्य सिप, पहिचान सिप, सहयोगी भावनाको सिप, अभिनय सिप, लेखन सिप, कार्यक्षमता सिप</p>
<p>८</p>	<p>- पर्यटन व्यवसायका लागि आवश्यक आधारभूत सिप तथा व्यवस्थापकीय कार्यहरूको सूचीकरण गर्न,</p>	<p>- पर्यटन व्यवसायका लागि आवश्यक आधारभूत तथा व्यवस्थापकीय कार्यहरूको सूचीकरण गर्न,</p>	<p>- पर्यटन व्यवसायको लागि आवश्यक पर्ने व्यवस्थापकीय उल्लिखित चार्ट, तालिका, वा व्यवस्थापन सम्बन्धिको भिडियो देखाइ छलफल गराउने, - नमुना भिडियो फोटो, नक्साहरू देखाइ व्यवस्थापन सम्बन्धि छलफल गराउने र नमुना पर्यटकीय स्थलको भ्रमण गराउने र आधारमा प्रतिवेदन लेख्न लगाउने र सहजीकरण गर्ने, - पर्यटन व्यवसायका लागि आवश्यक आधारभूत सिप तथा व्यवस्थापकीय कार्य शीर्षकमा वक्तृत्वकला प्रतियोगिता राख्ने ,</p>	<p>- पर्यटन व्यवसायको लागि आवश्यक पर्ने सिपहरू र प्रश्नोत्तर गराउने - पर्यटन व्यवसायको लागि आवश्यक पर्ने सिपहरू र व्यवस्थापकीय कार्यहरू बताउनुहोस् , - पर्यटकीय स्थलको भ्रमणका आधारमा प्रतिवेदन लेख्नुहोस् : - तपाईंको क्षेत्रको पर्यटन व्यवसायका कमजोर पक्ष के के हुन र समाधानका उपाय के के हुन लेख्नुहोस् :</p>	<p>सञ्चार सिप, सहकार्य सिप, पहिचान सिप, व्यवस्थापकीय सिप, प्रयोग सिप, वाचन सिप</p>	

क्षेत्र ४ : स्थानीय कृषि व्यवसाय

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
४	- जैविक (अर्गानिक) खाद्य बाली र तरकारी तथा फलफूलका सामान्य परिचय तथा फाइदा बताउने,	- जैविक (अर्गानिक) खाद्य बाली र तरकारी तथा फलफूलका सामान्य परिचय र फाइदा,	- अर्गानिक खाद्य बाली ,तरकारी तथा फलफूलको खेती गर्ने कृषकहरूको अन्तर्वाताको भिडियो र उसको कृषि फर्मको भिडियो - अर्गानिक खाद्य बाली ,तरकारी तथा फलफूलको खेती र यसको सेवनबाट मानव स्वास्थ्यमा हुने फाइदाको सूची	- अर्गानिक खाद्य बाली ,तरकारी तथा फलफूलको खेती गर्ने कृषकहरूको अन्तर्वाताको भिडियो र उसको कृषि फर्मको भिडियो देखाइ छलफल गराउने - अर्गानिक खाद्य बाली ,तरकारी तथा फलफूलको खेती र यसको सेवनबाट मानव स्वास्थ्यमा हुने फाइदाको सूची गराउने	- कस्तो उत्पादनलाई अर्गानिक उत्पादन भनिन्छ ? - अर्गानिक तरिकाले उत्पादन र सेवनले स्वास्थ्यलाई हुने फाइदा बताउनु होस् । - प्रश्नोत्तर, समूह कार्य, परियोजना कार्य गराउने ।	सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, प्रयोग सिप,
५	- हिउँदे, वर्षे, बेमौसमी तरकारी, फलफूल तथा खाद्यबालीमा लाग्ने रोग पत्ता	हिउँदे, वर्षे, बेमौसमी तरकारी, फलफूल तथा खाद्यबालीमा लाग्ने रोग,	- हिउँदे, वर्षे, बेमौसमी तथा खाद्य बालीको भिडियो रोग नियन्त्रण गर्ने जैविक औषधी	- हिउँदे, वर्षे, बेमौसमी तरकारी, फलफूल तथा खाद्य बालीको भिडियो देखाइ रोग नियन्त्रणका	- जैविक औषधी भनेको के हो ? - हिउँदे, वर्षे तथा बेमौसमी तरकारी र फलफूल तथा खाद्य	सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, प्रयोग सिप,

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
	लगाइ उक्त रोग नियन्त्रण गर्न स्थानीय जैविक औषधीको प्रयोगको महत्त्व बताउन,	उक्त नियन्त्रण गर्न स्थानीय जैविक औषधीको प्रयोगको महत्त्व	- स्थानीय रोग नियन्त्रण गरेको भिडियो	उपायमा छलफल गराइ स्पष्ट पार्ने, रोग नियन्त्रण गर्ने जैविक औषधीको परिचय दिई नियन्त्रण गर्ने विधिको छलफल गर्ने, - स्थानीय जैविक औषधीहरूको सूची देखाइ प्रत्येक औषधी प्रयोग गर्ने विधिको विषयमा छलफल गराउने,	बालीको सूची तयार पार्नुहोस् : - जैविक औषधी के के हन् ? - जैविक तरिकाले रोग नियन्त्रण गर्ने उपाय बताउनुहोस् : - अवलोकन, समूह कार्य परियोजना कार्य, खोज अन्वेषण	निर्णय तथा समस्या समाधान सिप
६	- स्थानीय स्तरमा प्राङ्गारिक मल तयार गर्न, - विभिन्न खाद्यबाली, तरकारी खेती तथा फलफूल खेतीको अभ्यास गर्ने,	- स्थानीय स्तरमा प्राङ्गारिक मल तयार गर्ने, - विभिन्न खाद्यबाली, तरकारी खेती तथा फलफूल खेतीको अभ्यास	- स्थानीय स्तरमा प्राङ्गारिक मल तयार गरेको चार्ट वा भिडियो, तरकारी खेती खाद्य बाली गरेको भिडियो	- स्थानीय स्तरमा प्राङ्गारिक मल तयार गर्न तथा विभिन्न खाद्य बाली, तरकारी खेती तथा फलफूल खेती गर्न अभ्यास गराउने, कृषि फार्म वा कृषि विद्यालयको स्थलगत अवलोकन भ्रमण गराउने	- प्राङ्गारिक मल तयार गर्ने तरिका बताउनुहोस् : - प्राङ्गारिक मल तयार गर्ने लगाइ मूल्याङ्कन गर्ने, - प्राङ्गारिक मल प्रयोग गरी विभिन्न खाद्य बाली, तरकारी खेती तथा फलफूल खेती गर्ने लगाउने,	रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, प्रयोग सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य / सिकाइ उपलब्धि - उत्पादित कृषि व्यवसायका लागि लगानी सहयोगका स्रोतहरू पहिचान तथा कृषि बजारीकरणको सम्भाव्य उपायहरू पहिचान गर्न,	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण उत्पादित कृषि व्यवसायका लागि लगानी सहयोगका स्रोतहरू पहिचान, कृषि बजारीकरणको सम्भाव्य उपायहरूको खोजी	शैक्षिक सामग्री - बजार तथा व्यापारको चित्र वा भिडियो, सफल कृषक र व्यापारीको अन्तरवार्ताको भिडियो, कृषि व्यवसायको बजारका क्षेत्र तथा बजारीकरणका उपायहरू लेखिएको चार्ट	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया - सरकारी तथा गैह्र सरकारी संस्थाले कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धनमा सहयोगको सूची तालिका देखाइ पढ्न, भन्न लगाउने, प्रश्नोत्तर गर्ने, भिडियो देखाइ छलफल गर्ने, कृषि विज्ञसँग बजारीकरणका उपायबारे संवाद गराउने	मूल्याङ्कन प्रक्रिया - तपाईं एक कृषक हुनुहुन्छ र मौरि पालन (पशुपालन, पक्षीपालन) गर्दै हुनुहुन्छ, तपाईं कहाँ र कसरी सेवा प्राप्त गर्नुहुन्छ ? सूची बनाउनुहोस् । - कृषि व्यवसायको बजारीकरणका उपायहरू उल्लेख गर्नुहोस् । - अवलोकन / प्रश्नोत्तर - छलफल, समूह कार्य - सहपाठी मूल्याङ्कन - परियोजना कार्य खोज, अन्वेषण	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills) सहकार्य सिप, खोज सिप, समालोचनात्मक सोचाइ सिप, जिम्मेवारी एवं प्रतिबद्धता सिप
-------	--	--	---	---	---	---

क्षेत्र ५ : स्थानीय व्यवसाय, पेसा र प्रविधि

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
४	- घरेलु तथा साना उद्योग तथा स्थानीय प्रविधिको सूचीकरण गर्न,	- घरेलु तथा साना उद्योग (भोला, स्वीटर, गलबन्दी आदि बुन्ने तान, हँसिया, बन्चरो, कोदालो आदि बनाउने आरन) स्थानीय प्रविधि (ढिक्की, जाँतो पानीघट्ट आदि) को सूचीकरण	- घरेलु तथा साना उद्योग तथा स्थानीय प्रविधि जस्तै : भोला बुन्ने तान, आरन,	- घरेलु तथा साना उद्योग सञ्चालन भएका अवलोकन भ्रमण गराइ तिनीहरूको प्रत्यक्ष परिचय गराउने , स्थानीय प्रविधिहरूको चार्ट प्रस्तुत गरी छलफल गराउने - ठोस नमूना सामग्रीको प्रदर्शनी गराइ प्रश्नोत्तर अभ्यास गर्ने	- घरेलु तथा साना उद्योगहरूको सूची तयार गर्नुहोस् : - स्थानीय प्रविधिहरूको सूची तयार पार्नुहोस् ।	सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप,
५	- स्थानीय प्रविधिको प्रयोग गरी सञ्चालनमा आएका -घरेलु तथा साना उद्योगहरूबाट उत्पादित वस्तुहरूको सूची तयार गर्न,	- स्थानीय प्रविधिको प्रयोग गरी सञ्चालनमा आएका -घरेलु तथा साना उद्योगहरूबाट उत्पादित वस्तुहरूको सूची	- स्थानीय प्रविधिको प्रयोग गरी सञ्चालनमा आएका -घरेलु तथा साना उद्योगहरूबाट उत्पादित वस्तुहरूको सूची तयार गर्न, भोला, मादल आदि	- स्थानीय स्तरमा उपलब्ध सामग्रीको प्रयोग गरी सञ्चालनमा आएका घरेलु तथा साना उद्योगको भिडियो देखाइ समूहमा छलफल गर्न लगाउने - घरेलु तथा साना उद्योगहरूको स्थलगत अध्ययन	- तपाईंको समुदायमा सञ्चालनमा आएका घरेलु तथा साना उद्योगहरूको नाम लेख्नुहोस् । - तपाईंको समुदायमा सञ्चालनमा आएका घरेलु तथा साना उद्योगहरूबाट निर्मित सामग्रीहरू तथा	-सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, प्रयोग सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
				<p>भ्रमणसहित परियोजना कार्य गराउने</p> <p>- उपत्पादित वस्तुहरू देखाइ छलफल गराउने</p>	<p>वस्तुहरूको नाम लेख्नुहोस् ।</p>	
	<p>- स्थानीय प्रविधि, घरेलु तथा साना उद्योगको प्रवर्द्धनमा स्थानीय सरकारको प्रवर्द्धनमा स्थानीय सरकारको भूमिका गर्ने, गर्ने,</p>	<p>- स्थानीय प्रविधि, घरेलु तथा साना उद्योगको प्रवर्द्धनमा स्थानीय सरकारको प्रवर्द्धनमा स्थानीय सरकारको भूमिका गर्ने, गर्ने</p>	<p>- घरेलु तथा साना उद्योगको प्रवर्द्धनमा स्थानीय सरकारको भूमिकासम्बन्धी चार्ट प्रस्तुत गरी प्रश्नोत्तर अभ्यास गराउने</p> <p>- स्थानीय सरकारले जारी गरेका सम्बन्धित ऐन नियमहरू, स्थानीय सरकारका सरोकारवालाहरूसँग घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन सम्बन्धी लिइएको अन्तरवार्ताको भिडियो</p>	<p>भ्रमणसहित परियोजना कार्य गराउने</p> <p>- उपत्पादित वस्तुहरू देखाइ छलफल गराउने</p> <p>- घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धनमा सरकारको भूमिकासम्बन्धी चार्ट प्रस्तुत गरी प्रश्नोत्तर अभ्यास गराउने</p> <p>- स्थानीय सरकारले जारी गरेका सम्बन्धित ऐन नियमहरूमा छलफल गराउने, स्थानीय पालिका, वडा केन्द्रमा स्थलगत भ्रमण गराई आवश्यक सूचना संकलन गर्ने अभ्यास गराउने</p> <p>- प्रवर्द्धन सम्बन्धीको अन्तरवार्ताको भिडियो देखाइ छलफल गराउने</p>	<p>- स्थानीय घरेलु तथा साना उद्योगको प्रवर्द्धनमा स्थानीय सरकारको भूमिका उल्लेख गर्नुहोस् ।</p> <p>- स्थलगत अवलोकन भ्रमणबाट संकलित सूचनाको प्रस्तुति गर्नुहोस् । (छलफल, प्रदर्शन, प्रश्नोत्तर, समूह कार्य, अवलोकन आदि) ।</p> <p>- घरेलु तथा साना उद्योगको प्रवर्द्धन सम्बन्धी स्थानीय सरकारका सरोकारवालाको अन्तरवार्तामा बोलेका कुराहरू उल्लेख गर्नुहोस् :</p>	<p>रचनात्मक सोचाइ सिप, सुनाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप,</p>

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
७	- घरेलु तथा साना र पर्यटन उद्योगहरूले जीविकोपार्जनमा खेलेको भूमिका बताउन,	- घरेलु तथा साना र पर्यटन उद्योगहरूले जीविकोपार्जनमा खेलेको भूमिका, बत्ताउन,	- घरेलु तथा साना र पर्यटन उद्योगहरूले जीविकोपार्जनमा खेलेको भूमिकाको कुनै भिडियो, - घरेलु तथा साना उद्योग सञ्चालन गरेका सफल उद्योगीहरूसँग लिइएको अन्तर्वार्ताको भिडियो तथा पत्रिकाको अन्तर्वार्ता	- भिडियो, लगायतका सामग्री देखाइ छलफल गराउने - विद्यार्थीलाई समूहमा विभाजन गरी कृषि र घरेलु तथा साना उद्योग र पर्यटनमा आधारित उद्योगले जीविकोपार्जनमा खेलेको भूमिका टिपोट गर्न लगाउने - लेख प्रस्तुत गरी जीविकोपार्जनमा खेलेको भूमिकाको सूचीकरण गर्न लगाउने - सफल व्यवसायीहरू आमन्त्रण गरी वा भेट गरी छलफल गराउने	- स्थानीय स्तरमा सञ्चालित घरेलु तथा साना उद्योग र पर्यटन उद्योगले जीविकोपार्जनमा खेलेको भूमिका वृंदागत रूपमा लेख्नुहोस् । - स्थानीय स्तरमा सञ्चालित घरेलु तथा साना उद्योग र पर्यटन उद्योगले जीविकोपार्जनमा खेलेको भूमिका भन्नुहोस् ।	सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप, जिम्मेवारी बहन सिप
८	- आधुनिकीकरणले स्थानीय प्रविधिका घरेलु तथा साना उद्योगमा पारेको असर र समस्या समाधानका उपाय बत्ताउन, - मभौला तथा ठूला उद्योगको सम्भाव्यता खोजी गर्न,	- आधुनिकीकरणले स्थानीय प्रविधिको घरेलु तथा साना उद्योगमा पारेको असर र समस्या समाधानका उपाय सम्बन्धी चार्ट र भिडियो - मभौला तथा ठूला उद्योगको सम्भाव्यता प्रशोधित पानी	- आधुनिकीकरणले स्थानीय प्रविधिको घरेलु तथा साना उद्योगमा पारेको असर र समस्या समाधानका उपाय सम्बन्धी चार्ट र भिडियो देखाइ छलफल गराउने, मभौला तथा ठूला उद्योगको सम्भाव्यता उद्योगको सम्भाव्यता उद्योगको चार्ट र सम्बन्धीको चार्ट र	- आधुनिकीकरणले घरेलु तथा साना उद्योगमा पारेको असर र समस्या समाधानका उपाय सम्बन्धीको चार्ट र भिडियो देखाइ छलफल गराउने, मभौला तथा ठूला उद्योगको सम्भाव्यता उद्योगको चार्ट र सम्बन्धीको चार्ट र	- आधुनिकीकरणले घरेलु तथा साना उद्योगमा पारेको असर र समस्या समाधानका उपाय बत्ताउनुहोस् : - मभौला तथा ठूला उद्योगको सम्भाव्यता बत्ताउनु होस् : - मभौला तथा ठूला उद्योग सञ्चालन सम्बन्धी योजना तर्जुमा	सहकार्य सिप, खोज सिप, समालोचनात्मक सोचाइ सिप, जिम्मेवारी एवं प्रतिबद्धता सिप, समस्या समाधान सिप

कक्षा		विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि		विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	उद्योग, चण्पल उद्योग, पाउरोटी उद्योग, कसर उद्योग)	शैक्षिक सामग्री	भिडियो, आफ्नो क्षेत्रमा सञ्चालन सम्बन्धी योजना तर्जुमा सम्बन्धी चाट	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	भिडियो प्रस्तुत गरी छलफल गराउने - औद्योगिक क्षेत्रको अध्ययन अवलोकन भ्रमण गराउने र आफ्नो क्षेत्रमा सञ्चालन सम्बन्धी योजना तर्जुमा गर्न लगाउने	मूल्याङ्कन	लिखित प्रस्तुत गर्नुहोस् : - तपाईंले गरेको औद्योगिक क्षेत्रको अध्ययन अवलोकन भ्रमण र आफ्नो क्षेत्रमा मभौला तथा ठूला उद्योग सञ्चालन सम्बन्धी योजना तर्जुमाको प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुहोस् :	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
-------	--	------------------------------------	--	----------------------------	--	-----------------	--	----------------------------	--	------------	---	-------------------------------------

क्षेत्र ६ : स्थानीय जडीबुटी तथा उपचार विधि पहिचान र प्रयोग

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
४	- स्थानीयस्तर तथा वन क्षेत्रमा पाइने जडीबुटीको संरक्षण तथा संवर्धनका उपाय बताउन,	- स्थानीयस्तर तथा वन क्षेत्रमा पाइने जडीबुटी (अमला, तुलसी, बोभो, टिमु र मरौटी, सतुवा, पुदिना आदि) को संरक्षण तथा संवर्धनका उपाय	- स्थानीयस्तर तथा वन क्षेत्रमा पाइने जडीबुटीहरू संरक्षण तथा संवर्धनका उपायहरू लेखिएको चार्ट	- स्थानीयस्तर तथा वन क्षेत्रमा पाइने जडीबुटीहरू कक्षामा ल्याई तिनीहरूको नाम तथा उपयोगिताको विषयमा संक्षिप्त जानकारी दिने संरक्षण तथा संवर्धनका उपायहरू लेखिएको चार्ट देखाइ संरक्षण तथा संवर्धन गर्ने उपायहरूको विषयमा छलफल गराउने तथा प्रश्नोत्तर गराउने	- जडीबुटीजन्य विरुवाहरूको संरक्षण संवर्धन सम्बन्धी उपायहरू बुँदागत रूपमा उल्लेख गर्नुहोस् । - विभिन्न जडीबुटीहरूका नाम उल्लेख गर्नुहोस् : - जडीबुटीजन्य विरुवाहरूको संरक्षण संवर्धन उपायसम्बन्धी संवाद प्रस्तुत गर्नुहोस् ।	सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप,
५	- स्थानीय वन क्षेत्रमा पाइने जडीबुटीको प्रयोगले मानव जीवनमा पारेको सकारात्मक प्रभाव बताउन,	- स्थानीय वन क्षेत्रमा पाइने जडीबुटीको प्रयोगले मानव जीवनमा पारेको सकारात्मक प्रभाव ,	स्थानीय वनक्षेत्रमा पाइने जडीबुटीको प्रयोगले मानव जीवनमा पारेको सकारात्मक प्रभावसम्बन्धी भिडियो, पोष्टर,	- स्थानीय वनक्षेत्रमा पाइने जडीबुटीको प्रयोगले मानव जीवनमा पारेको सकारात्मक प्रभावसम्बन्धी भिडियो, पोष्टर, प्रदर्शन गरी	- स्थानीय वनक्षेत्रमा पाइने जडीबुटीको प्रयोगले मानव जीवनमा पारेको सकारात्मक प्रभाव बुँदागत रूपमा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।	सञ्चार सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, प्रयोग सिप, सोचाइ सिप,

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
			<ul style="list-style-type: none"> - विरामीसँग लिइएको अन्तरवार्ताको भिडियो 	<ul style="list-style-type: none"> आवश्यक छलफल गराउने, बुँदागत टिपोट गर्न लगाउने, विरामीसँग लिइएको अन्तरवार्ताको भिडियो देखाइ प्रभावका विषयमा छलफल गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> - तपाईं विरामी हुँदा कुन कुन नामका जडीबुटी प्रयोग कसरी गर्नु भएको छ ? - जडिबुटीले मानव जीवनमा पार्ने सकारात्मक प्रभावको बारेमा अभिभावकहरूसँग सोध्न लगाउने, 	
		<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय स्तरमा पाइने जडीबुटीको प्रयोगबाट गरिने विभिन्न रोगको सामान्य उपचार विधि 	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय स्तरमा पाइने जडीबुटीको प्रयोग र रोगको उपचारसम्बन्धी भिडियो, पोष्टर, जडीबुटी सम्बन्धी जानकारी व्यक्ति तथा वैद्य वा आयुर्वेदिक चिकित्सकसँग गरिएको अन्तरवार्ताको भिडियो 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा पाइने जडीबुटीहरूको उपचार विधि उल्लेख गर्नुहोस्, विरामी र उपचारकर्ता सम्बन्धी अभिनय प्रदर्शन गर्न लगाउने (छलफल, प्रदर्शन, प्रश्नोत्तर, समूह कार्य, अभिनय, अवलोकन, खोज अन्वेषण आदि) । 	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय स्तरमा पाइने जडीबुटीहरूको उपचार विधि उल्लेख गर्नुहोस्, विरामी र उपचारकर्ता सम्बन्धी अभिनय प्रदर्शन गर्न लगाउने (छलफल, प्रदर्शन, प्रश्नोत्तर, समूह कार्य, अभिनय, अवलोकन, खोज अन्वेषण आदि) । 	<ul style="list-style-type: none"> रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप, स्वतन्त्र सिकाइ सिप, प्रयोग सिप, समस्या समाधान सिप, अभिनय सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
	- स्थानीय वनमा पाइने जडीबुटीको प्रशोधन प्रक्रिया बताउन,	- स्थानीय वनमा पाइने जडीबुटीको प्रशोधन प्रक्रिया पहिचान र वर्णन तस्वीर, पोस्टर, भिडियो	- स्थानीय क्षेत्र वा वनमा पाइने जडीबुटीको प्रशोधन प्रक्रिया पहिचान र वर्णन सम्बन्धी चार्ट, पोस्टर, भिडियो	अडियो भिडियो देखाइ छलफल गराउने - उपचारविधि (स्थानीय स्तरमा पाइने कुनै पाँचवटा जडिबुटीबाट गरिने उपचार विधि सिकाउने) टिपोट गरी प्रस्तुतीकरण गर्न लगाउने	- स्थानीय स्तरमा प्राप्त जडीबुटीको प्रशोधनका उपायहरू उल्लेख गर्नुहोस् । - प्रश्नोत्तर गराउने - परियोजना कार्य गराइ मूल्याङ्कन गर्ने	समालोचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप, जिम्मेवारी एवं प्रतिबद्धता सिप, व्यवसायिक जिम्मेवारी सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
	- स्थानीय क्षेत्र वा वनमा पाइने जडीबुटीको प्रशोधन र वजारीकरणका उपाय, बत्ताउन,	स्थानीय क्षेत्र वा वनमा पाइने जडीबुटीको प्रशोधन र वजारीकरणका उपाय,	- स्थानीय क्षेत्र वा वनमा पाइने जडीबुटीको प्रशोधन गरिएका तस्बिरहरू, भिडियो सामग्रीहरू, स्रोत पुस्तकहरू	प्रस्तुतीकरण गर्ने (स्थानीय स्तरमा पाइने कुनै पाँचवटा जडिबुटीको प्रशोधन प्रक्रिया सिकाउने)	- स्थानीय स्तरमा उपलब्ध जडीबुटीजन्य आयुर्वेदिक उद्योगको स्थलगत अध्ययन अवलोकन भ्रमणको परियोजना प्रतिवेदन तयार पारी प्रस्तुत गर्नुहोस् । - कुनै जडीबुटी प्रशोधन गर्न लगाइ मूल्याङन गर्ने (छलफल, प्रदर्शन, प्रश्नोत्तर, समूह कार्य, अवलोकन, खोज अन्वेषण आदि) ।	सहाकार्य सिप, खोज सिप, समालोचनात्मक सोचाइ सिप, जिम्मेवारी एवम् प्रतिवद्धता सिप, समय व्यवस्थापन सिप, प्रयोग सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
				स्थानीय विन्न/वैद्य गरी प्रशोधनको थप अभ्यास गराउने		

क्षेत्र ७ : स्थानीय खेलसम्बन्धी ज्ञान र सिपको संरक्षण र प्रवर्धन, स्वस्थ जीवनको लागि योगको प्रयोग

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
	- बाघचाल र कबड्डी खेलको नियम बताउन र पढ्मासन, प्राणायाम, अनुलोम विलोम विलोम गर्न	- बाघचाल र कबड्डी खेलको नियम पढ्मासन, प्राणायाम, अनुलोम विलोम, र	- बाघचाल र कबड्डी खेलको नियम लेखिएको चाट, काठका टुका, हुङ्गाका टुका - चुना, फिता - पढ्मासन, प्राणायाम, अनुलोम विलोम, गरिएको भिडियो सामग्री वा चित्र,	- बाघचाल र कबड्डी खेलको भिडियो प्रस्तुत गर्ने त्यसपछि बाघचाल र कबड्डी खेलको नियम लेखिएको चाट प्रस्तुत गरी विद्यार्थीहरूलाई छलफल गराउने, खेल खेलाउने, - बाघचाल खेलको चाट तयार गरी खेल खेलाउने, कबड्डी खेलको मैदान तयार गरी खेल खेलाउने सहजीकरण गर्ने - पढ्मासन, प्राणायाम, अनुलोम विलोम, गरिएको भिडियो सामग्री प्रस्तुत गर्ने र सोही अनुसार	- बाघचाल र कबड्डी खेल खेल्न लगाइ मूल्याङ्कन गर्ने, - पढ्मासन, प्राणायाम, अनुलोम विलोम, गर्न लगाउने र मूल्याङ्कन गर्ने,	प्रयोग सिप नैतिक सिप, सक्रिय सुनाइ सिप, सञ्चार सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप,

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
५	- डिण्डिवियो, भाले जुधाइ खेल नियमपूर्वक खेल, योग अभ्यास तथा प्राणायामहरू वृक्षासन, बज्रासन, र पद्मासन, ससकासन, पद्मोमुद्रा भ्रामरी योग , गर्न,	- डिण्डिवियो, भाले जुधाइ खेल, योग अभ्यास तथा प्राणायामहरू वृक्षासन, बज्रासन, पद्मासन, ससकासन, पद्मोमुद्रा र भ्रामरी योग , गर्न,	- चुना, फिता, सिष्ठी डिण्डिवियो, आधारभूत नियम लेखिएको चार्ट, स्वास्थ्य सामग्री, नियम तालिका, योग ध्यानको प्रारम्भिक अभ्यास गरिएको भिडियो, चित्र, पोस्टर, योग र ध्यान र प्राणायाम सम्बन्धि अभ्यास गरिएको पुस्तक र भिडियो	विद्यार्थीहरूलाई क्रमशः गर्न लगाउने, भाले जुधाइ र डिण्डिवियोको नियम बताउने र चुना र फिताको सहायताले खेल मैदान गराइ खेल खेलाउने -योग सम्बन्धि भिडियो देखाउने तथा शिक्षकको नमुना योगाभ्यास गर्दै प्रारम्भिक अभ्यास गराउने -विद्यार्थीहरूलाई भिडियो देखाइ तथा नियमहरू बताउँदै चरणवद्ध रूपमा वृक्षासन, बज्रासन, पद्मासन, ससकासन, पद्मोमुद्रा र भ्रामरी योग गर्न लगाउने र सहजीकरण गर्ने	भाले जुधाइ तथा डिण्डिवियो खेल खेलेर देखाउनुहोस् -वृक्षासन, बज्रासन, पद्मासन, ससकासन, पद्मोमुद्रा र भ्रामरी योग नियमपूर्वक अभ्यास गर्नुहोस् । विधि: प्रदर्शन, अवलोकन, छलफल, प्रश्नोत्तर अभ्यास नमुना	प्रयोग नैतिक सिप, सक्रिय सुनाइ सिप, सञ्चार सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समाधान सिप,
६	भलिवल र व्याडमिन्टन खेल नियमपूर्वक खेल र धुवासन, पुतलीआसन, अर्धचन्द्रासन, प्राणायाम, गर्न	- भलिवल र व्याडमिन्टन खेल योगहरू धुवासन, पुतलीआसन, अर्धचन्द्रासन, प्राणायाम, गर्न	- चुना, फिता, सिष्ठी, नेट, व्याट,कक, भलिवल साइकेतिक कार्डहरू, योग र ध्यानको प्रारम्भिक अभ्यास गरिएको	खेल शिक्षकले व्याडमिन्टन तथा भलिवल खेल सम्बन्धि नियमहरू बताउने र विद्यार्थीलाई समूह विभाजन गरी चुना र फिताको सहायताले खेल मैदान तयार गरी नेट दुई खम्बामा टाँगी	- भलिवल र व्याडमिन्टन खेल लगाइ मूल्याङ्कन गर्ने र योगहरू धुवासन, पुतलीआसन, अर्धचन्द्रासन, प्राणायाम गर्न	प्रयोग नैतिक सिप, सक्रिय सुनाइ सिप, सञ्चार सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप,

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
	अर्धचन्द्रासन, प्राणायाम गर्ने,		भिडियो, चित्र, पोष्टर योग ध्यान र प्राणायाम सम्बन्धि अभ्यास गरिएको पुस्तक आदि, योग प्रशिक्षक वा स्रोत व्यक्ति	खेल सिकाउने तथा खेल्न लगाउने, -योग सम्बन्धि भिडियो देखाउने तथा शिक्षकले अथवा योग प्रशिक्षकले ध्यासन, पुतलीआसन, अर्धचन्द्रासन, प्राणायाम नमूना अभ्यास गर्दै नियमहरू बताउने -नियमानुसार विद्यार्थीहरूलाई योगासन तथा प्राणायामको अभ्यास गर्न लगाउने,	लगायने र मूल्याङ्कन गर्ने - भलिबल खेलिन्छ, बताउनुहोस् : - ब्याडमिन्टन खेलको नियम बताउनुहोस् : - योगाहरू ध्यासन, पुतलीआसन, अर्धचन्द्रासन, प्राणायाम गर्ने तरिका बताउनुहोस्	निर्णय तथा समाधान सिप, समाधान सिप,
	वास्केटबल, हाइजम्प, लडजम्प तथा त्रिपलजम्प खेलको नियम र बताउन नियमपूर्वक खेल्न, योग अभ्यास तथा प्राणायामहरू बजासन, पद्मासन, सिंहासन, प्राणायाम, कुक्कुटासन	- वास्केटबल, हाइजम्प, लडजम्प तथा त्रिपलजम्प खेल र, योग अभ्यास तथा प्राणायामहरू बजासन, पद्मासन, सिंहासन, कुक्कुटासन प्राणायाम, र	- चुना, फिता, सिन्धी, खेलको नियम लेखिएको चार्ट, हाइजम्प, लडजम्प र त्रिपलजम्प, योग र ध्यानको प्रारम्भिक अभ्यास गरिएको भिडियो, चित्र, पोष्टर - योग ध्यान र प्राणायाम सम्बन्धि अभ्यास गरिएको	-खेलका नियमहरू लेखिएको चार्टका सहायताले हाइजम्प, लडजम्प, त्रिपलजम्पका आधारभुत नियमहरू प्रष्ट पारिदिने -माथि उल्लेखित खेल शिक्षकले प्रदर्शन गरी विद्यार्थीहरूलाई पालैपालो खेल्न लगाउने -योग सम्बन्धी भिडियोको सहयोगले बजासन, पद्मासन, सिंहासन, कुक्कुटासन र प्राणायामको नियम बताउँदै	-खेलहरू हाइजम्प, लडजम्प, त्रिपलजम्प खेल्नुहोस् : - हाइजम्प, लडजम्प, त्रिपलजम्प कसरी खेलिन्छ ? - बजासन, पद्मासन, सिंहासन, कुक्कुटासन र प्राणायाम गर्नुहोस् : - बजासन, पद्मासन, सिंहासन, कुक्कुटासन र प्राणायाम गर्ने तरिका बताउनुहोस्	समालोचनात्म सोचाई सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप, जिम्मेवारी एवम् प्रतिक्रिया सिप, समय व्यवस्थापन सिप, इमान्दारी तथा

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
	कुक्कुटासन र प्राणायाम गर्न,		भिडियो तथा पुस्तक आदि , योग प्रशिक्षक वा स्रोत व्यक्ति	विद्यार्थीहरूलाई अभ्यास गराउने -खेल शिक्षक वा योग शिक्षकसँग सहजीकरण गर्ने		स्व अनुशासन सिप
	- छेलो, फुटबल, ज्याबलिङ श्रो खेल खेल नियमपूर्वक खेल, नियमानुसार योगाभ्यासहरू पद्मासन, गर्भासन, प्राणायाम र गोमुखासन,	- छेलो, भाला, फुटबल, चुना, फिता, सिङ्गी, नेट, योगहरू पद्मासन, गर्भासन, प्राणायाम र गोमुखासनका अभ्यास गरिएको भिडियो, चित्र, पोष्टर, उक्त योग सम्बन्धि अभ्यास गरिएको पुस्तक आदि	- छेलो, भाला, खेलको नियम प्रदर्शन गर्दै शिक्षकले खेलको नमूना देखाउँदै विद्यार्थीहरूलाई पालैपालो छेलो, भाला प्याक्न अभ्यास गराउने -फुटबलको आधारभूत सिपको अभ्यास गराउँदै फुटबल नियमअनुसार खेलको अभ्यास गराउने -योग सम्बन्धि भिडियोको सहायताले विद्यार्थीहरूलाई पद्मासन, गर्भासन, प्राणायाम र गोमुखासन अभ्यास गर्न लगाउने र सहजीकरण गर्ने	-छेलो, भाला, खेलको नियम बताउनुहोस् ; , -छेलो, भाला, खेल - खेल्न लगाउने, - फुटबल खेल खेल्न लगाउने , -फुटबल खेल कसरी खेल्निन्छ ? - पद्मासन, गर्भासन, प्राणायाम र गोमुखासन अभ्यास गर्न लगाउने	जम्मेवारी तथा प्रतिबद्धता सिप, समय व्यवस्थापन गर्ने सिप, इमान्दारी तथा स्वअनुशासन सिप	

क्षेत्र ८ : विपद व्यवस्थापन

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहारकुशल सिएप (Soft Skills)
	प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट सृजना हुने विपदको सूची तयार गर्न, - विद्यालयको वातावरण सफा हरियाली बनाउने उपायहरूको खोजी गर्न,	प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट सृजना हुने विपदको सूची, - विद्यालयको वातावरण सफा हरियाली बनाउने उपायहरूको खोजी, विद्यालयको वातावरण सफा हरियाली बनाउने उपायहरूको खोजी,	प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट सृजना हुने विपदको चार्ट, प्राकृतिक प्रकोपहरूको भिडियो तथा चित्रहरू, - विद्यालयको वातावरण सफा एवम् हरियाली बनाउने उपायहरूको विद्यालयको भिडियो वा चित्रहरू - विद्यालयको वातावरण सफा एवम् हरियाली बनाउने उपायहरू लेखिएको चार्ट र हरियाली एवम् सुन्दर विद्यालयको भिडियो वा चित्रहरू देखाइ छलफल गराउने - प्रश्नोत्तर ,समूह कार्य परियोजना कार्य गराउने,	- प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट सृजना हुने विपदको चार्ट, प्राकृतिक प्रकोपहरूको भिडियो तथा चित्रहरू कक्षामा विद्यार्थीहरूलाई देखाइ उक्त विषयमा छलफल गराउने - विद्यालयको वातावरण सफा एवम् हरियाली बनाउने उपायहरू लेखिएको चार्ट र हरियाली एवम् सुन्दर विद्यालयको भिडियो वा चित्रहरू देखाइ छलफल गराउने - प्रश्नोत्तर ,समूह कार्य परियोजना कार्य गराउने,	- प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट सृजना हुने विपदहरू बताउनुहोस्, - प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट सृजना हुने विपदहरू छुट्टा छुट्टै प्रस्तुत गर्नहोस् वा फरक छुट्टाउनुहोस्, - विद्यालयको वातावरण सफा एवम् हरियाली बनाउने उपायहरू बताउनुहोस् ; - प्रश्नोत्तर ,समूह कार्य परियोजना कार्य गराउने,	सञ्चार सिएप, सिकाइ सिएप, रचनात्मक सोचाइ सिएप, सहकार्य सिएप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिएप,

विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट उत्पन्न समस्या र समाधानका उपाय पत्ता लगाउन तथा विद्यालयको वातावरण हरित बनाउन	- प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट उत्पन्न समस्या र समाधानका उपाय, तथा विद्यालयको वातावरण हरित बनाउन अभ्यास,	प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट उत्पन्न समस्या र समाधानका उपाय लेखिएको चार्ट -प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट उत्पन्न समस्या र समाधानका उपाय लेखिएको चार्ट	प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट उत्पन्न समस्या र समाधानका उपाय लेखिएको चार्ट तथा प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट उत्पन्न विपदको भिडियो कक्षामा प्रस्तुत गरी छलफल गराउने, विद्यालयको वातावरण हरित बनाउन अभ्यास गरिएको भिडियो वा चित्र देखाइ समस्या समाधानका उपाय बताउन लगाउने, प्रश्नोत्तर, समूह कार्य, परियोजना कार्य, फरक फरक मौसमको विपदको सूची तयार गर्न लगाउने तथा समस्या समाधानका उपाय लेख्न लगाउने,	-प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट उत्पन्न समस्या र समाधानका उपाय लेख्नुहोस् : बाढी, पहिरो चट्याङ्ग, आगोलागी भूकम्प, सरुवा रोग तथा नसर्ने रोग आदिबाट बच्ने उपाय के-के हुन सक्छन् ? सूची तयार गनुहोस् । -विद्यालयको वातावरण हरित बनाउन व्यवहारिक अभ्यास गराउने , - प्रश्नोत्तर, समूह कार्य, परियोजना कार्य, फरक फरक मौसमको विपदको सूची तयार गर्न लगाउने तथा समस्या समाधानका उपाय लेख्न लगाउने र मूल्याङ्कन गर्ने ,	सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप, वातावरणप्रतिको सजगता तथा सम्मान सिप
स्थानीय तहमा आइपर्ने विपद व्यवस्थापनमा समुदाय र स्थानीय निकायको भूमिका बताउनुहोस् : विद्यार्थीहरूलाई समूहमा विभाजन गरी स्थानीय	- स्थानीय तहमा आइपर्ने विपद व्यवस्थापनमा समुदाय र स्थानीय निकायको भूमिका लेखिएको चार्ट तथा भिडियो देखाइ विद्यार्थीहरूलाई समूहमा विभाजन गरी	- स्थानीय तहमा आइपर्ने विपद तथा आइपर्ने विपद व्यवस्थापनमा समुदाय	प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट उत्पन्न समस्या र समाधानका उपाय लेखिएको चार्ट तथा प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट उत्पन्न विपदको भिडियो कक्षामा प्रस्तुत गरी छलफल गराउने, विद्यालयको वातावरण हरित बनाउन अभ्यास गरिएको भिडियो वा चित्र देखाइ समस्या समाधानका उपाय बताउन लगाउने, प्रश्नोत्तर, समूह कार्य, परियोजना कार्य, फरक फरक मौसमको विपदको सूची तयार गर्न लगाउने तथा समस्या समाधानका उपाय लेख्न लगाउने ,	- स्थानीय तहमा आइपर्ने विपद व्यवस्थापनमा समुदाय र स्थानीय निकायको भूमिका बताउनुहोस् : - विद्यार्थीहरूलाई समूहमा विभाजन गरी स्थानीय	सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप,

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
	भूमिका बताउन,	निकायको भूमिका,	र स्थानीय निकायको भूमिका लेखिएको चार्ट तथा भिडियो,	स्थानीय निकायको आफ्नो आफ्नो दृष्टिकोण अनुसार भूमिका लेख्न लगाउने - स्थानीय तहमा आइपने विपद व्यवस्थापनमा समुदाय र स्थानीय निकायको भूमिका विषयमा शिक्षकले सहजीकरण गरी स्पष्ट पारिदिने जस्तै : बाढी पहिरो, आगोलागी, भूकम्प, सडक दुर्घटना, वातावरणीय प्रदुषण, सरुवा रोग व्याधि आदि,	निकायको आफ्नो आफ्नो दृष्टिकोण अनुसार भूमिका लेख्न लगाउने र मूल्याङ्कन गर्ने, - बाढी पहिरो, आगोलागी, भूकम्प, सडक दुर्घटना, वातावरणीय प्रदुषण, सरुवा रोग व्याधि आदिबाट बच्ने उपायहरूको सूची तयार गनुहोस् : - समूह कार्य, परियोजना कार्य, प्रश्नोत्तर, छलफल, क्षेत्र भ्रमण र प्रतिवेदन लेखन ,	निर्णय तथा समस्या समाधान सिप, सहयोग तथा सहानुभूति सिप
७	- प्राकृतिक एवम् मानवीय कारणबाट सृजित हुन सक्ने विपदको लागि पूर्वतयारी गर्न,	- प्राकृतिक एवम् मानवीय कारणबाट सृजित हुन सक्ने विपदको लागि पूर्वतयारी (तटबन्धन, वृक्षारोपण, जनचेतनामूलक कार्यक्रम,	- प्राकृतिक एवम् मानवीय कारणबाट सृजित हुन सक्ने विपदको लागि पूर्वतयारी लेखिएको चार्ट, पूर्व तयारीका लागि चाहिने	- प्राकृतिक एवम् मानवीय कारणबाट सृजित हुन सक्ने विपदको लागि पूर्वतयारी लेखिएको चार्ट प्रस्तुत गरी छलफल गराउने, - पूर्व तयारीका लागि चाहिने सामग्रीहरू भोला, मोबाइल फोन, एक दुई जोडा कपडा, जस्तै विद्यालका महत्त्व पूर्ण कागजातहरू सहितको भोला तयार गराइ अभ्यास गराउने,	- प्राकृतिक एवम् मानवीय कारणबाट सृजित हुन सक्ने विपदको लागि पूर्वतयारी गर्दा अपनाउनु पर्ने सावधानीको सूची तयार गर्नुहोस् : - पूर्व तयारीका लागि चाहिने सामग्रीहरू भोला, मोबाइल फोन, एक दुई जोडा कपडा, महत्त्व पूर्ण कागजातहरू सहितको एक भोला तयार गर्नुहोस् : - भूकम्प, बाढी पहिरो, आगोलागी, जस्ता प्रकोपबाट	सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप, सहयोग तथा सहानुभूति सिप, समालोचनात्मक सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
८	- विद्यालयको वार्षिक विपद व्यवस्थापन योजना गर्नु, आफ्नो विद्यालयलाई हरित विद्यालयका रूपमा चिनाउने,	पानीको व्यवस्थापन, विद्युत्तय सामग्री व्यवस्थापन, भूकम्प प्रतिरोधि संरचना आदि)	सामग्रीहरू भोला, मोबाइल फोन, एक दुई जोडा कपडा, महत्त्वपूर्ण कागजातहरू	- भूकम्प, बाढी पहिरो, आगोलागी जस्ता प्रकोपबाट बच्न पूर्व तयारीको अभ्यास गराउने,	बच्न पूर्व तयारीको तत्काल गर्नुपर्ने पूर्व तयारीको अभिनय गर्नुहोस् :	सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप, सहयोग तथा सहानुभूति सिप, खोज सिप, सृजनात्मक सिप
	- विद्यालयको वार्षिक विपद व्यवस्थापन योजना आफ्नो विद्यालयलाई हरित विद्यालयका रूपमा चिनाउने,	- विद्यालयको वार्षिक विपद व्यवस्थापन योजना निर्माण आफ्नो विद्यालयलाई हरित विद्यालयका रूपमा चिनाउने,	- विद्यालयको वार्षिक विपद व्यवस्थापन योजना निर्माण गरिएको नमूना प्रस्तुत गर्ने र कुन कुन ऋतुमा वा मौसममा कस्ता कस्ता विपद पर्छन्, उक्त विपद नहोस् भनेर पर्यावरणीय सन्तुलन कायम गरी विपद हुन नदिने विषयमा सावधानी अपनाउने तथा व्यवस्थापन कसरी गर्ने भन्ने विषयमा छलफल गराउने	- विद्यालयको वार्षिक विपद व्यवस्थापन योजना निर्माण गरिएको नमूना प्रस्तुत गर्ने र कुन कुन ऋतुमा वा मौसममा कस्ता कस्ता विपद पर्छन् ? पर्यावरणीय सन्तुलन कायम गरी विपद हुनबाट बच्ने उपाय बताउनुहोस् : - आफ्नो विद्यालय पूर्ण हरित विद्यालय कसरी बन्थ्यो ? - आफ्नो विद्यालय कसरी अनुकरणीय विद्यालय कसरी भयो ?	- विद्यालयको वार्षिक विपद व्यवस्थापन योजना निर्माण गर्नुहोस् : - कुन कुन ऋतुमा वा मौसममा कस्ता कस्ता विपद पर्छन् ? - पर्यावरणीय सन्तुलन कायम गरी विपद हुनबाट बच्ने उपाय बताउनुहोस् : - आफ्नो विद्यालय पूर्ण हरित विद्यालय कसरी बन्थ्यो ? - आफ्नो विद्यालय कसरी अनुकरणीय विद्यालय कसरी भयो ?	

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
			चिनाउन गरिएको विज्ञापन तथा प्रचार प्रसारको नमुना,	- आफ्नो विद्यालयलाई हरित विद्यालयका रूपमा चिनाउन गरिएको विज्ञापन तथा प्रचार प्रसारको नमुना प्रस्तुत गर्दै अनुकरणीय विद्यालय बनेको सन्दर्भको विषयमा छलफलका साथ स्पष्ट पार्ने,		

क्षेत्र ९ : प्राकृतिक स्रोत र सम्पदा

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
	बरेड गाउँपालिकाका प्राकृतिक सम्पदाहरू बताउन, घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू, चराचुरुङ्गीहरूको संरक्षण गर्नुका फाइदाहरू बताउन,	बरेड गाउँपालिकाका प्राकृतिक सम्पदाहरू, घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू, चराचुरुङ्गीहरूको संरक्षण गर्नुका फाइदाहरू,	-बरेड गाउँपालिकाका प्राकृतिक सम्पदाहरूका तस्विर तथा भिडियो , घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू, चराचुरुङ्गीहरूको तस्विर, - प्राकृतिक सम्पदाहरू, घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू, चराचुरुङ्गीहरू संरक्षण गर्नुका फाइदाहरू लेखिएको चार्ट,	-बरेड गाउँपालिकाका प्राकृतिक सम्पदाहरूका तस्विर तथा भिडियो , घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू, चराचुरुङ्गीहरू को तस्विरहरू देखाइ छलफल गराउने - प्राकृतिक सम्पदाहरू, घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू, चराचुरुङ्गीहरू संरक्षण गर्नुका फाइदाहरू लेखिएको चार्ट	-बरेड गाउँपालिकाका प्राकृतिक सम्पदाहरूका तस्विर तथा भिडियो , घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू, चराचुरुङ्गीहरूको तस्विरहरू देखाइ चिन्तन लगाउने, - प्राकृतिक सम्पदाहरू, घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू, चराचुरुङ्गीहरू संरक्षण गर्नुका फाइदाहरू बताउन लगाउने	सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप, प्रयोग सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
				प्रस्तुत गरी विद्यार्थीलाई नै प्रश्नोत्तर गराउने र अन्त्यमा शिक्षकले सहजीकरण गर्दै स्पष्ट पारिदिने,		
५	सामुदायिक वनको संक्षिप्त परिचय दिन र घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू, चराचुरुङ्गीहरू संरक्षण गर्ने उपायहरू बताउन,	सामुदायिक वनको संक्षिप्त परिचय र घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू, चराचुरुङ्गीहरू संरक्षण गर्ने उपायहरू,	- बरेड गाउँपालिका भिन्नका सामुदायिक वनहरूको तस्वीरहरू, -सामुदायिक वनहरूका संक्षिप्त परिचय भल्कने लेख तथा रचनाहरू - घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू,	-बरेड गाउँपालिका भिन्नका सामुदायिक वनहरूको तस्वीरहरू र परिचय भल्कने लेख वा रचना देखाइ संक्षिप्त परिचय दिने, -सामुदायिक वनहरू, घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू,	-बरेड गाउँपालिका भिन्नका सामुदायिक वनहरूको संक्षिप्त परिचय बताउनुहोस्, -सामुदायिक वनहरू, घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू, चराचुरुङ्गीहरू संरक्षण उपायहरू बताउनुहोस् :	सञ्चार सिप, प्रयोग सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप, वातावरणप्रतिको सजगता तथा सम्मान सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
६	बरेड गाउँपालिकाभिन्नक I सामुदायिक वनहरूको महत्त्व र फाइदा बताउन, - सामुदायिक वनहरूको संरक्षण उपाय बताउन र मानिस	बरेड गाउँपालिकाभिन्नक I सामुदायिक वनहरूको महत्त्व र फाइदा, - सामुदायिक वनहरूको संरक्षण उपाय र मानिस र पशुपंक्षी बीचको सम्बन्ध,	चराचुरुङ्गीहरूका तस्विरहरू, -सामुदायिक वनहरू, घरपालुवा जनावरहरू, वन्यजन्तुहरू, चराचुरुङ्गीहरू संरक्षण गर्ने उपायहरू लेखिएको चार्ट,	चराचुरुङ्गीहरूक I तस्विरहरू र संरक्षण गर्ने उपायहरू लेखिएको चार्ट प्रस्तुत गरी विद्यार्थीहरूलाई छलफलमा सक्रिय बनाइ शिक्षकले स्पष्ट पाठ सिकाइ सहजीकरण गर्ने,	- प्रश्नोत्तर , छलफल , परियोजना कार्य, क्षेत्रको भ्रमण अवलोकन गराइ मूल्याङ्कन गर्ने ।	सञ्चार सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, पहिचान सिप सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
	पशुपंक्षी बीचको सम्बन्ध बताउने,		लेखिएको चार्ट , -पशुपंक्षीहरूको तस्विरहरू - सम्बन्धित भिडियो वा डकुमेन्ट्री	चार्ट प्रस्तुत गर्दै स्पष्ट व्याख्या विश्लेषण गरिदिने , प्रश्नोत्तर छलफल गराइ स्पष्ट पारिदिने, - पशुपंक्षीहरूको तस्विरहरू सम्बन्धित भिडियो वा डकुमेन्ट्री कक्षामा प्रदर्शन गराइ विद्यार्थीहरूलाई सिकाइ सहजीकरण गर्ने	परियोजना कार्य गराउने, - मानिस र पशुपंक्षी बीचको सम्बन्ध बताउनुहोस् : - छलफल, प्रश्नोत्तर, परियोजना कार्य गराइ मूल्याङ्कन गर्ने ।	
७	प्राकृतिक सम्पदाहरू खोला, भरनाहरू, लेक तथा धुरीहरूको संरक्षणका उपायहरू बताउने, प्राकृतिक सम्पदाहरूको प्रयोगबाट हुने फाइदाहरू बताउने,	प्राकृतिक सम्पदाहरू खोला, भरनाहरू, लेक तथा धुरीहरूको संरक्षणका उपायहरू, प्राकृतिक सम्पदाहरूको प्रयोगबाट हुने फाइदाहरू,	-प्राकृतिक सम्पदाहरू खोला, भरनाहरू, लेक तथा धुरीहरूको तस्विर तथा भिडियो र प्राकृतिक सम्पदाहरू खोला, भरनाहरू, लेक तथा धुरीहरू संरक्षणका उपायहरू र प्राकृतिक सम्पदाहरूको प्रयोगबाट हुने फाइदाहरू लेखिएको	-प्राकृतिक सम्पदाहरू खोला, भरनाहरू, लेक तथा धुरीहरूको संरक्षणका उपाय बताउनुहोस् : -प्राकृतिक सम्पदाहरू खोला, भरनाहरू, लेक तथा धुरीहरूका प्रयोगबाट हुने	सञ्चार सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप, सामाजिक जिम्मेवारी सिप	

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
			प्राकृतिक सम्पदाहरूको प्रयोगबाट फाइदाहरू लेखिएको चार्ट	चार्ट क्रमशः देखाइ छलफल तथा प्रश्नोत्तर गराउने र शिक्षकले सिकाइको लागि थप सहजीकरण गर्दै स्पष्ट पारिदिने ।	फाइदाहरू के के हुन् ? - छलफल तथा प्रश्नोत्तर गराउने र मूल्याङ्कन गर्ने	
	- प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षणमा विद्यार्थीहरू समुदायको भूमिका पहिचान गर्ने पारिस्थितिक प्रणालीको महत्त्व बताउन,	- प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षणमा विद्यार्थीहरू समुदायको भूमिका लेखिएको चार्ट पारिस्थितिक प्रणालीको महत्त्व लेखिएको चार्ट पारिस्थितिक प्रणाली सम्बन्धीको भिडियो तथा चित्रहरू	- प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षणमा विद्यार्थीहरू समुदायको भूमिका लेखिएको चार्ट तथा पारिस्थितिक प्रणालीको महत्त्व लेखिएको चार्ट प्रदर्शन गर्दै विद्यार्थीहरूलाई समूहकार्य परियोजना कार्य तथा प्रश्नोत्तर गराई विषय वस्तु माथि स्पष्ट पारिदिने ,	- प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षणमा विद्यार्थीहरू समुदायको भूमिका बीच फरक छुट्टाउनुहोस् : पारिस्थितिक प्रणालीको महत्त्व के के हुन् ? कुनै एक पारिस्थितिक प्रणालीको चक्र तयार पार्नुहोस् ।	- प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षणमा विद्यार्थीहरू समुदायको भूमिका बीच फरक छुट्टाउनुहोस् : पारिस्थितिक प्रणालीको महत्त्व के के हुन् ? कुनै एक पारिस्थितिक प्रणालीको चक्र तयार पार्नुहोस् ।	सञ्चार सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप, सहयोग तथा सहानुभूति सिप, खोज सिप, सृजनात्मक सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य / सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
				- पारिस्थितिक प्रणाली सम्बन्धको भिडियो चित्रहरू प्रदर्शन महत्त्वका स्पष्ट विश्लेषण तथा कक्षामा गर्दै विषयमा व्याख्या गरिदिने ।		

क्षेत्र १० : हाम्रा नैतिक मूल्य, मान्यता, सदाचार र श्रमप्रतिको सम्मान

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
४	जन्मस्थानको माया, ममता र सद्भाव प्रकट गर्नुका साथै अग्रजप्रति सम्मानजनक व्यवहार गर्न,	- जन्मस्थानको माया, ममता र सद्भाव प्रकट गर्नुका साथै अग्रजप्रति सम्मानजनक व्यवहार गर्न	- जन्मस्थानको माया, ममता र सद्भाव प्रकट गर्नुका साथै अग्रजप्रति सम्मानजनक व्यवहार गर्नुका साथै अग्रजप्रति सम्मानजनक व्यवहार गर्न	- जन्मस्थानको माया, ममता र सद्भाव प्रकट गर्नुका साथै अग्रजप्रति सम्मानजनक व्यवहार गर्नुका साथै अग्रजप्रति सम्मानजनक व्यवहार गर्न	- जन्मस्थानको माया, ममता र सद्भाव प्रकट गर्नुका साथै अग्रजप्रति सम्मानजनक व्यवहार गर्नुका साथै अग्रजप्रति सम्मानजनक व्यवहार गर्न	सञ्चार सिप, सिकाइ सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, अभिनय सिप,
५	- नैतिक मूल्य मान्यता	- नैतिक मूल्य मान्यता सदाचारले	- नैतिक मूल्य मान्यता सदाचारले	- नैतिक मूल्य मान्यता सदाचारले	- नैतिक मूल्य, मान्यता, सदाचारले मानव जीवनमा पार्ने	सञ्चार सिप,

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
	सदाचारले मानव जीवनमा पार्ने सकारात्मक प्रभावको खोजी गर्ने,	सदाचारले मानव जीवनमा पार्ने सकारात्मक प्रभाव, क	जीवनमा सकारात्मक प्रभाव चार्ने, - नैतिक मान्यता सम्बन्धि तस्वीर	सामूहिक भावनाको विकास, सहयोग प्राप्ति, इज्जत मान, प्रतिष्ठा वृद्धि, सभ्य समाज निर्माण) सम्बन्धी नाटक वा अभिनय प्रस्तुत गरी समूहमा छलफल गराउने र सहजीकरण गर्ने, नैतिक मूल्य मान्यता सदाचार सम्बन्धि भिडियो, तस्वीरहरू प्रदर्शन गराइ प्रश्नोत्तर, कक्षा कार्य र परियोजना कार्य गराउने	सकारात्मक प्रभावको बारेमा बताउनुहोस। - मूल्य मान्यता भनेको के हो ? - नैतिक आचरण सदाचार भनेको के हो ?	प्रयोग सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप, इमानदारी र अनुशासन सिप
६	- नैतिक मूल्यमान्यता सदाचार, श्रमप्रतिको सम्मान	- नैतिक मूल्यमान्यता सदाचार, श्रमप्रतिको सम्मान	- नैतिक मूल्यमान्यता सदाचार, श्रमप्रतिको सम्मान तथा अनुसाशनका	- नैतिक मूल्यमान्यता सदाचार, श्रमप्रतिको सम्मान तथा अनुसाशनका विषयमा लेखिएको चार्ट प्रस्तुत गर्दै छलफल गराउने र प्रयोगात्मक क्रियाकलाप गराउने,	- नैतिक मूल्य मान्यता सदाचार सम्बन्धी सूची तयार गर्नुहोस् : - श्रमप्रतिको सम्मान किन गर्नु पर्छ ?	सञ्चार सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप,

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
७	तथा अनुसाशन पालना र व्यवहार प्रदर्शन गर्न, तथा अनुसाशन पालना र व्यवहार प्रदर्शन गर्ने, तथा अनुसाशन पालना र व्यवहार प्रदर्शन गर्दै श्रम श्रमिकप्रति तको सम्मान	तथा अनुसाशन र पालना र व्यवहार प्रदर्शन, श्रमिकप्रति तको सम्मान प्रकट गर्ने बानीको विकास तथा	विषयमा लेखिएको चार्ट, श्रम गरेको वा काम गरेको तस्विर वा भिडियो	- विभिन्न श्रम गरेको वा काम गरेको तस्विर वा भिडियो प्रदर्शन गराइ ती कामबाट जीवन बाँच्नका लागि के के प्राप्त हुन्छ भनी प्रश्नोत्तर गराउने, श्रमिकहरूका काम आफ्ना ठाउँमा ठूला तथा महान हुन्छन् भनी प्रष्ट पार्ने	- अनुसाशन मानिसको गहना हो स्पष्ट पार्नुहोस् : काम भनेको सानो ठूलो हुँदैन स्पष्ट पार्नुहोस् : देश विकासको आधार श्रम हो किन ? व्याख्या गर्नुहोस् : - नैतिक मूल्य मान्यता सदाचार अनुशासन पालना, र व्यवहार सम्बन्धिको मूल्याङ्कन फाराम बनाइ भर्न लगाउने र मूल्याङ्कन गर्ने - अनुकरणीय श्रमिक र तिनीहरूसँग सम्बन्धित कामको सूची तयार पार्न लगाउने	पहिचान सिप सहकार्य सिप, इमानदारी स्वअनुशासन सिप, सञ्चार सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, जिम्मेवारी सिप, सम्मान सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
८	प्रकट गर्ने बानीको विकास गर्दै अनुकरणीय व्यक्तित्व प्रदर्शन,	अनुकरणीय व्यक्तित्व प्रदर्शन, अनुकरणीय व्यक्तित्व प्रदर्शन,	सम्बन्धित कामको सूची वा विभिन्न सफल श्रमिकहरूको भिडियो अन्तर्वार्ता र श्रमिक तिनीहरूसँग सम्बन्धित काम लेखिएको चार्ट वा सम्बन्धित फ्लेक्स प्रिन्ट	श्रमिकहरूको भिडियो अन्तर्वार्ताबाट प्रस्तुत गरी विद्यार्थी केन्द्रित छलफल गर्ने, -श्रमिक र तिनीहरूसँग सम्बन्धित काम सम्मान लेखिएको चार्ट वा पावर प्वाइन्ट वा सम्बन्धित फ्लेक्स प्रिन्ट प्रदर्शन गराइ श्रमप्रतिको सम्मान र अनुकरणीय व्यक्ति बन्न अभिप्रेरित गर्ने ।	-कस्ता व्यक्तिहरूलाई सफल श्रमिक व्यक्ति भनिन्छ ? - श्रमिक तिनीहरूसँग सम्बन्धित श्रमको सम्मान विषयमा वक्तृत्व कार्यक्रम गर्ने र मूल्याङ्कन गर्ने ।	सञ्चार सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप,
८	नागरिकहरूको सम्मान गर्ने, सहाराविहीन नागरिकहरूको पहिचान गरी आवश्यक सहयोगको वातावरण तयार पार्ने	- जेष्ठ नागरिकहरूको सम्मान, सहारा विहीन नागरिकहरूको पहिचान गरी आवश्यक सहयोगको वातावरण तयार पार्ने	- जेष्ठ नागरिकहरूको सम्मान, सहारा विहीन नागरिकहरूको पहिचान गरी आवश्यक सहयोगको वातावरण तयार पार्ने	- विद्यालयमा जेष्ठ नागरिकहरूलाई निमन्त्रणा गरी विद्यार्थीहरूबाट सम्मान गराउने, सहाराविहीन नागरिकहरूको पहिचान गरी आवश्यक सहयोगको वातावरण तयार पार्ने	- जेष्ठ नागरिकहरूको सम्मान किन गर्नु पर्छ ? - कस्ता नागरिकलाई सहारा विहीन नागरिकहरू भनिन्छ ? - सहारा विहीन नागरिकहरूलाई के के कुराले सहयोग गर्ने ।	सञ्चार सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, सहकार्य सिप, निर्णय तथा समस्या समाधान सिप,

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल शल सिए (Soft Skills)
	तयार गर्न, समान कामको सम्मानजनक समान ज्याला कायम ।	समान कामको सम्मानजनक समान ज्याला कायम ।	मल्टिमिडिया प्रोजेक्टर, चार्ट, भिडियो - समान कामको सम्मानजनक समान ज्याला कायम । सम्बन्धिको विभिन्न सन्धि तथा संभौताका नियमावलीहरू र भिडियोहरू देखाइ उक्त विषयमा आवश्यक छलफल गराइ प्रश्नोत्तर र परियोजना कार्य गराउने ।	- समान कामको सम्मानजनक समान ज्याला कायम सम्बन्धी विभिन्न सन्धि तथा संभौताका नियमावलीहरू र भिडियोहरू देखाइ उक्त विषयमा आवश्यक छलफल गराइ प्रश्नोत्तर र परियोजना कार्य गराउने ।	गर्न सकिन्छ ? सूची बनाउनुहोस् : - समान कामको सम्मानजनक समान ज्याला शीर्षकमा एक वक्तृत्व लेख्नुहोस् : - प्रश्नोत्तर, छलफल, समूहकार्य, परियोजना कार्य गराइ मूल्याङ्कन गर्ने ।	सहयोग तथा सहानुभूति त सिए, खोज सिए, सृजनात्मक सिए

११. सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिए (Soft Skills)
४	- रेडियोको सक्षिप्त परिचय यसको महत्त्व फाइदा बताउन,	- रेडियोको सक्षिप्त परिचय यसको महत्त्व तथा फाइदा,	- रेडियो सेट, - रेडियोको सक्षिप्त परिचय र यसको महत्त्व तथा फाइदा लेखिएको चार्ट,	- रेडियो सेट देखाइ विभिन्न सूचना, सन्देश मनोरञ्जनात्मक गीतसङ्गीत बजाउने र यसको महत्त्व तथा	- रेडियोबाट सूचना तथा मनोरञ्जनात्मक सन्देशहरूको सूची तयार गर्नुहोस् :	सृजनात्मक सिए, रचनात्मक सोचाइ सिए, समय व्यवस्थापन सिए, प्रयोग सिए

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
	- टेलिभिजन र मोबाइलको सक्षिप्त परिचय दिई यिनीहरूको महत्त्व बताउन,	- टेलिभिजन र मोबाइलको सक्षिप्त परिचय र यिनीहरूको महत्त्व, मोबाइलको सक्षिप्त परिचय र यिनीहरूको महत्त्व, मोबाइलको सक्षिप्त परिचय र यिनीहरूको महत्त्व, मोबाइलको सक्षिप्त परिचय र यिनीहरूको महत्त्व,	- टेलिभिजन र मोबाइलको सक्षिप्त परिचय र यिनीहरूको महत्त्व लेखिएको प्याइन्ट सामग्री, मल्टिमिडिया प्रोजेक्टर	फाइदाका विषयमा पावर प्वाइन्ट चार्ट मल्टिमिडिया प्रोजेक्टरको माध्यमबाट देखाइ स्पष्ट पारिदिने, रेडियोको सक्षिप्त परिचय र यसको महत्त्व तथा फाइदाका विषयमा प्रश्नोत्तर छलफल गराउने ,	- रेडियोका फाइदाहरू के के हुन् ? - रेडियोका महत्त्वहरू के के हुन् ? - रेडियोको सक्षिप्त परिचय बताउनुहोस् : - रेडियोका विषयमा थप प्रश्नोत्तर छलफल गराउने	सृजनात्मक सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, समय व्यवस्थापन सिप, प्रयोग सिप, विद्युतीय साक्षरता सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
६	कम्प्युटरको सक्षिप्त परिचय, कम्प्युटर खोले र बन्द गर्ने तरिका बताउन र यसको अभ्यास गर्न, - टाइपशालामा नेपाली र अङ्ग्रेजी टाइपिङ गर्न,	कम्प्युटरको सक्षिप्त परिचय, कम्प्युटर खोले र बन्द गर्ने तरिका, - टाइपशालामा नेपाली अङ्ग्रेजी टाइपिङ, टाइपिङ गर्न,	कम्प्युटर प्रयोगशाला -कम्प्युटरको सक्षिप्त परिचय लेखिएको, कम्प्युटर खोले र बन्द गर्ने तरिका लेखिएको, टाइपशालामा नेपाली र अङ्ग्रेजी टाइप गर्ने कुरा लेखिएको चाट	पावर सामग्री, मल्टिमिडिया प्रोजेक्टरबाट प्रदर्शन गराउँदै आवश्यक छलफल तथा विभिन्न प्रश्नोत्तर गराउने, - टेलिभिजन र मोबाइल फोनको अत्यधिक प्रयोगले बालबालिकामा पारेको सकारात्मक तथा नकारात्मक पक्षको बारेमा विश्लेषण गरी स्पष्ट बताइदिने,	महत्त्व बताउनुहोस् : टेलिभिजन र मोबाइल फोनको अत्यधिक प्रयोगले बालबालिकामा पारेको सकारात्मक तथा नकारात्मक पक्षहरू के के हुन् ? लेख्नुहोस् :	सृजनात्मक सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, समय व्यवस्थापन सिप, प्रयोग सिप, विद्युतीय तथा सूचना साक्षरता सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
७	<p>इमेल इन्टरनेटको दिन, परिचय, माइक्रोसफ्ट वर्डमा अङ्ग्रेजी र नेपाली टाइप गर्न, शिक्षण सिकाइमा प्रयोग हुने विभिन्न एप्सहरू डाउनलोड तथा प्रयोग गर्न,</p>	<p>इमेल इन्टरनेटको परिचय, माइक्रोसफ्ट वर्डमा अङ्ग्रेजी र नेपाली टाइप, शिक्षण सिकाइमा प्रयोग हुने विभिन्न एप्सहरू डाउनलोड तथा प्रयोग,</p>	<p>-विद्यार्थी सङ्ख्या अनुसार कम्प्युटर सेटहरू - मल्टिमिडिया प्रोजेक्टर</p>	<p>लेखिएको चार्ट भित्तामा देखाउने संसाधनै शिक्षकको सहायतामा एकएक सेट कम्प्युटर खोल्न लगाउने -शिक्षकले कम्प्युटरको परिचय, खोल्ने र बन्द ग टाइपशालामा अङ्ग्रेजी र नेपाली टाइप गर्ने विषय स्पष्ट पार्ने , - खोल्ने र बन्द गर्ने त टाइपशालामा अङ्ग्रेजी र नेपाली टाइप गर्ने तरिकाहरू प्रयोगात्मक तरिकाले स्पष्ट सिकाउने</p>	<p>- आवश्यकता अनुसार प्रश्नोत्तर, छलफल, प्रयोगात्मक, तथा परियोजनात्मक कार्य गाराइ मूल्याङ्कन गर्ने ,</p>	<p>सृजनात्मक सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, समय व्यवस्थापन सिप, प्रयोग सिप, विद्युतीय सूचना साक्षरता सिप</p>

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
	इमेल आइडि निर्माण गरी प्रयोग गर्न, कम्प्युटर सफ्टवेयरहरूको पहिचान तथा प्रयोग गर्न, अनलाइन सिकाइका सफ्टवेयर तथा एपसहरूको प्रयोग गर्न,	- इमेल आइडि निर्माण र प्रयोग प्याइन्ट चार्ट , - कम्प्युटर सफ्टवेयरहरू : (टाइपशाला, पावर प्याइन्ट, एमएस एडव एमएस वर्ड) को पहिचान तथा प्रयोग अनलाइन सिकाइका सफ्टवेयर तथा एपसहरूको प्रयोग,	- इमेल आइडि निर्माण र प्रयोग प्याइन्ट चार्ट , - कम्प्युटर सफ्टवेयरहरू : (टाइपशाला, पावर प्याइन्ट, एमएस एडव एमएस वर्ड) को पहिचान तथा प्रयोग अनलाइन सिकाइका सफ्टवेयर तथा एपसहरूको प्रयोग	-अनलाइन सिकाइमा प्रयोग हुने एपसहरू (गुगल, क्रोम, जुम आदि) डाउनलोड गर्ने र प्रयोग सम्बन्धी अभ्यास गराउने - मल्टिमिडिया प्रोजेक्टर माफत इमेल आइडि निर्माण सिकाउने र हरेक विद्यार्थीहरूलाई एकसथ प्रयोगात्मक कार्य गराउने तथा इमेलबाट पत्र सामग्री पठाउने र कसैले पठाएको सामग्री प्राप्त गर्न सिकाउने , -विभिन्न कम्प्युटर सफ्टवेयरहरू (टाइपशाला, पावर प्याइन्ट, एमएस एडव एमएस एडव फोटोसप, एमएस वर्ड) को पहिचान र प्रयोग गर्न सिकाउने, -विभिन्न शैक्षिक सफ्टवेयरहरूको प्रयोग गरी अनलाइन तथा	-आवश्यक थप प्रश्नोत्तर , छलफल, परियोजना कार्य र प्रयोगात्मक कार्य गराइ मूल्याङ्कन गर्ने, -इमेल आइडि बनाउनुहोस् र यसको प्रयोग गरी आफ्नो साथीलाई जन्म दिनको अवसरमा शुभकामना दिनुहोस् र पठाएको सामग्री प्राप्त गर्नु होस् : -कम्प्युटर सफ्टवेयरहरू (टाइपशाला, पावर प्याइन्ट, एमएस एडव एमएस एडव फोटोसप, एमएस वर्ड)को पहिचान तथा प्रयोग गर्न लगाउने , - अनलाइन सिकाइका सफ्टवेयर तथा	सृजनात्मक सिप, रचनात्मक सोचाइ सिप, समय व्यवस्थापन सिप, प्रयोग सिप, विद्युतीय सूचना साक्षरता सिप

कक्षा	विशिष्ट उद्देश्य/ सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन	व्यवहारकुशल सिप (Soft Skills)
			<p>–मल्टिमिडिया प्रोजेक्टर –कम्प्युटरहरू</p>	<p>अफ लाइन शैक्षिक सामग्रीहरूको प्रयोग गर्न सिकाउने –अनलाइन सिकाइका सफ्टवेयर तथा एप्सहरू (Google classroom, Goolle meet, Zoom) आदि डाउनलोड गर्न लगाउने र अनलाइनमा जोडिनका लागि उपयुक्त एप्समा लग्न गर्न लगाउने - आवश्यकताअनुसार शिक्षक विद्यार्थी अनलाइनमा जोडिएर शिक्षण सिकाइ कार्यमा सहभागी हुन सिकाउने र सहभागी हुने</p>	<p>एप्सहरूको प्रयोग गरी गृहकार्य गर्न लगाउने - जुममा जोडिएर शिक्षणमा सहभागी लगाउने, हुन</p>	

११. सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया

स्थानीय विषयको शिक्षण सिकाइ गर्दा सकेसम्म कक्षाभित्र भन्दा बाहिर गरिने क्रियाकलापमा जोड दिनुपर्दछ । यसका लागि स्थलगत अवलोकन, विषयवस्तुसँग सम्बन्धित कार्यमा सहभागिता, छलफल तथा अन्तरक्रिया, आदि गराउन सकिन्छ । सैद्धान्तिकभन्दा व्यावहारिक र बालकेन्द्रित सिकाइ विधिहरू अपनाउनुपर्दछ । पर्यटन, सहकारी र कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रको साथै विभिन्न सङ्घसंस्थाको बारेमा शिक्षण गर्नका लागि बालबालिकाहरूलाई सम्बन्धित स्थानहरूको भ्रमण र अवलोकन गराइ छलफल गराउनुपर्दछ । स्थानीय सरोकारवालासँग भेट गराइ छलफल गराउन पनि सकिन्छ । त्यसै गरी विषयवस्तुसँग सम्बन्धित व्यक्तिलाई स्रोतव्यक्तिको रूपमा उपयोग गर्न सकिन्छ । स्थानीय आवश्यकता र अनुकूलताअनुसार छलफल, स्थलगत अध्ययन भ्रमण, अवलोकन, प्रयोगात्मक कार्य, प्रदर्शन, सहभागिता, परियोजना कार्य, प्रश्नोत्तर, स्रोतव्यक्ति आमन्त्रण आदि जस्ता क्रियाकलाप र विधि प्रयोगमा ल्याउन सकिन्छ । तरकारी खेती र फलफूल खेतीका लागि विद्यालयमा नै करेसावारी र बगैँचा निर्माण गरी अभ्यास गराउनुपर्दछ । स्थानीय वस्तुहरू उत्पादन गर्न सिकाइ भएको व्यक्तिलाई कक्षामा नै निमन्त्रण गरेर विद्यार्थीलाई सिकाउन सकिन्छ । विपद व्यवस्थापन तथा खेल र योगका विषयवस्तु शिक्षण गर्दा सम्बन्धित क्षेत्रका तस्बिर, भिडियो तथा अभिनय गराइ शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्नेछ । उपयुक्त विषयवस्तुमध्ये स्थानीय क्षेत्रमा असान्दर्भिक भएका विषयवस्तुका सट्टामा स्थानीय अन्य विषयवस्तु थप गरेर शिक्षण गर्न शिक्षकहरू स्वतन्त्र रहनुहुने छ ।

स्थानीय पाठ्यक्रम तहगत पाठ्यक्रमकै एक अंश भएको हुनाले यसको शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया पनि सामान्यतया अन्य विषयकै जस्तो हो, तर यसको शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा बालकेन्द्रित, सामग्रीकेन्द्रित र प्रयोगात्मक पद्धति अपनाउनु पर्दछ । Inquiry Approach (5E Lesson Plan ABC Model), Design Thinking, Project Based Method जस्ता शिक्षण सिकाइका विधिहरू प्रयोग गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू अपनाउनु पर्दछ । पाठ्यक्रममा संलग्न सिकाइ उपलब्धिहरू र विषयवस्तुहरूलाई सहजताका साथ विद्यार्थीहरूलाई हासिल गराउन सिकाइ सहजीकरणले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ । सिकाइ उपलब्धिहरू र विषयवस्तुहरू सहजीकरण गर्नको लागि विद्यार्थीहरूमा ज्ञान, सिप, अभिवृत्तिको साथै मूल्य र कार्य गर्न सक्ने तत्परताको विकास गर्नको लागि पाठ्यक्रमले मूलतः समालोचना पद्धति (Critical Pedagogy), प्रतिबिम्बात्मक पद्धति (Reflective Pedagogy) र रूपान्तरित पद्धति (Transformative Pedagogy) को सिद्धान्तलाई अवलम्बन गरी सिकाइ सहजीकरण गर्ने कुरालाई जोड दिएको छ । **“हाम्रो बरेड”** विषयसँग सम्बन्धित सिकाइ उपलब्धिहरू पूरा गराउनका लागि विषयवस्तुको प्रकृति, सामग्रीको उपलब्धता, विद्यालयको भौतिक अवस्था, उद्देश्यको तहअनुसार विभिन्न विधि तथा तरिकाहरू अवलम्बन गर्न सकिने गरी लचकतालाई ध्यान दिइएको छ । सामान्यतया सिकाइ उपलब्धि तथा विषयवस्तुको सहजीकरण गर्न सिकाइ सहजीकरणका लागि प्रदर्शन, परियोजना कार्य, छलफल, समस्या समाधान, स्थलगत भ्रमण, सर्वेक्षण, भूमिका निर्वाह/अभिनय, खेल विधि, प्रयोगात्मक, कथाकथन, सहभागितात्मक, प्रश्नोत्तर, व्याख्यान विधिमध्ये आवश्यकता र उपयुक्तताका आधारमा एक वा एकभन्दा बढी विधि प्रयोग गर्न सकिन्छ । सिकाइ सहजीकरणका क्रममा सोच्ने, जोडी बनाउने र अनुभव आदानप्रदान गर्ने, मस्तिष्क मन्थन गर्ने, जिगस, ग्राफिटी, राउण्ड टेबल, जस्ता क्रियाकलापहरू उपयोगी हुन्छन् ।

सिकाइ सहजीकरण गर्दा सामग्रीको रूपमा वास्तविक ठोस वस्तुहरू, श्रव्य सामग्रीहरू, दृश्य सामग्रीहरू र श्रव्यदृश्य सामग्रीहरूको साथै नवीनतम प्रविधिहरूको समेत प्रयोग गरी विद्यार्थीकेन्द्रित विधि र तरिकाहरू अपनाउनुपर्ने हुन्छ । बालबालिकाको व्यवहार परिवर्तनका लागि शिक्षकले कुशलतापूर्वक पथप्रदर्शक र सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्नुपर्दछ । विद्यार्थीहरूमा यो विषयको सिकाइ उपलब्धिहरूलाई सहज रूपमा हासिल गराउनका लागि स्वतन्त्र, निर्देशित र सामूहिक क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने गरी सहजीकरण गर्न

हाम्रो बरेड

शिक्षकले पथप्रदर्शक, निर्देशक, प्रेरणादायी र सहजकर्ताका रूपमा भूमिका निर्वाह गर्नुपर्दछ । शिक्षणमा विद्यार्थीहरूलाई सक्रिय बनाएर उनीहरूलाई 'गरेर सिक्ने' अवसरहरू प्रदान गर्नुपर्दछ । विषयवस्तुको अवधारणा विकास गर्दा वा विषयवस्तु सुरु गर्दा कुनै वस्तुको चित्र, उदाहरण, विद्यार्थीका अनुभव, घटना इत्यादिबाट सुरु गर्नुपर्ने हुन्छ । यसमा बालबालिकाहरूको पूर्वअनुभवलाई पनि विचार गरी अधिकतम सिकाइका लागि विषयवस्तु सुरु गर्दा विद्यार्थीलाई व्यक्त गर्ने, छलफल गर्ने, सोच्ने, अभ्यास गर्ने, सञ्चार गर्ने आफ्नो परिवेश तथा अनुभवसँग तुलना गर्ने जस्ता अवसर प्रदान गर्ने वातावरण सिर्जना गर्नुपर्छ । विद्यार्थीहरू सिकाइ क्रियाकलापमा सहभागी हुँदा विषयगत ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति तथा सक्षमताका साथै विभिन्न किसिमका व्यवहारकुशल तथा जीवनोपयोगी सिपहरू सिक्ने अवसर प्राप्त हुनुपर्दछ । विद्यार्थीले यस्तो व्यवहारकुशल सिप तथा जीवनोपयोगी सिपहरू प्राप्त गर्न सक्ने गरी सिकाइ क्रियाकलापको संयोजन गर्नुपर्छ । यसका लागि व्यवहारकुशल तथा जीवनोपयोगी सिप भनेर विषयवस्तुभन्दा अलग्गै शिक्षण गर्दा सम्बन्धित विषयवस्तुको सिकाइसँगै एकीकृत गर्नुपर्दछ । सिकाइ क्रियाकलापमा सहभागी भई विषयवस्तु सिकाइका क्रममा यस्ता व्यवहारकुशल सिपहरू प्राप्त हुँदै जाने गरी सिकाइ विधि, प्रक्रिया र क्रियाकलापहरू छनोट तथा संयोजन गर्नुपर्छ ।

“हाम्रो बरेड” स्थानीय पाठ्यक्रमका क्षेत्रलाई विभिन्न ११ ओटा विषय क्षेत्रमा प्रस्तुत गरिएको छ । यसमा समावेश भएका विषय सामग्रीहरूलाई विषयको प्रकृतिका आधारमा सबै सामग्रीलाई प्राथमिकतापूर्वक उत्तिकै महत्त्व दिनुपर्ने हुन्छ । भाषाका विषयमा जस्तै: यस पाठ्यक्रमले परिकल्पना गरेको विषयमा पनि ज्ञान, सिप र धारणा तिनै पक्षलाई समेट्नु पर्दछ । विषयवस्तुको व्यावहारिक ज्ञान दिन विषय शीर्षकअनुसार अध्ययन, अवलोकन, भ्रमण र निरीक्षणका काममा लगाउनु पर्दछ । यस स्थानीय पाठ्यक्रमको अपेक्षा आफ्नो स्थान विशेषलाई समान महत्त्व दिएर सिकाउनु रहेको छ । अतः विद्यार्थीमा रहेको रचनात्मक तथा सिर्जनात्मक क्षमता प्रस्फुटन हुने गरी व्यावहारिक ढङ्गले निर्धारित ढाँचाको कार्ययोजना बनाएर सिकाउनुपर्ने हुन्छ । यसका लागि विभिन्न विधि अवलम्बन गरेर सिकाउनु आवश्यक हुन्छ । यस सम्बन्धी केही नमुना विधिहरू यसप्रकार छन् :

१) प्रश्नोत्तर विधि

विषयवस्तुको परिधिमा रहेर शिक्षक विद्यार्थी तथा विद्यार्थी विद्यार्थीबिच प्रश्नोत्तर विधिको उपयोग गरेर सिकाइन्छ ।

२) **प्रदर्शन विधि** विषयवस्तुको केन्द्रमा रहेर विद्यार्थीलाई ज्ञान, सिप र धारणा बसाउन सहयोग गर्ने वा पुग्ने गरी प्रदर्शन विधिको प्रयोगबाट सिकाइ गतिविधि अगाडि बढाइन्छ ।

३) **समस्या समाधान विधि**

विषयवस्तुको केन्द्रमा रहेर समस्या दिने र उक्त समस्याको समाधान गर्न सिकाउने गतिविधि यसमा अवलम्बन गरिन्छ ।

४) **अवलोकन विधि**

विषयवस्तुको प्रकृतिका आधारमा अवलोकन गर्न सकिने र मिल्ने भए अवलोकनका माध्यमबाट सिकाउने गरिन्छ ।

५) **छलफल विधि**

समूहमा वा व्यक्तिका बिच परस्पर छलफल गर्न लगाइ सिकाइ क्रियाकलाप सम्पन्न गर्न प्रेरित गर्ने विधि नै छलफल विधि भएकोले वास्तविक तथ्य सङ्कलन गर्न छलफल विधिको उपयोग गरेर सिकाइन्छ ।

६) **अभिनय विधि**

चरित्र चित्रण तथा व्यक्तित्वसँग सम्बन्धित सामग्री भए अभिनय विधिबाट सिकाइन्छ ।

७) खोज विधि

सिकाइ क्रियाकलापलाई प्रभावकारी र दिगो बनाउन उपयोग हुने अर्को प्रमुख विधिको रूपमा खोज विधिलाई लिइन्छ। खोज विधिमा सामग्रीको खोजलाई उच्च प्राथमिकता दिइन्छ।

८) परियोजना कार्यविधि

परियोजना कार्यविधिको प्रयोगले कुनै पनि कार्य समूहमा वा एकल कुन तरिकाबाट कसरी सहजै सम्पन्न गर्न सकिन्छ भन्ने कुरालाई उच्च प्राथमिकतामा राखी विद्यार्थीहरूलाई आफै गर्न लगाइन्छ। काम, समय र व्यक्तिको सङ्ख्यालाई परियोजनामा विशेष महत्त्व दिइन्छ। विषयवस्तुको प्रकृतिको विद्यार्थीको उमेर समूह, सिकाइ स्तर, स्थानीय परिवेश जस्ता पक्षमा विशेष ध्यान गरिन्छ।

९) वाचन/कथाकथन विधि

कुनै पनि विषयवस्तुलाई कथात्मक शैलीमा प्रस्तुत गर्न सिकाउने कला वा विधि नै कथाकथन विधि हो। यसलाई वाचन विधि पनि भनिन्छ। घटनाहरूको तारतम्यता वा कलात्मक प्रस्तुति गराउन वा गर्न लगाउन यो विधि अनिवार्य मानिन्छ।

१०) घटना अध्ययन विधि

घटना अध्ययनमा समाजका सामाजिक विषयसँग सम्बद्ध घटनाहरू पर्दछन्। यसमा विविध विषयवस्तुहरू पर्न सक्छन्। जुनसुकै प्रकृतिका विषय भए पनि तिनको अध्ययन गरी चित्तबुझ्दो निष्कर्षमा पुग्ने गरी घटनाहरूको अध्ययन र निचोड गर्न प्रेरित गर्ने र सोही आधारमा घटनाको व्यवस्थापन गर्न सिकाउनु नै घटना अध्ययन विधि हो।

११) क्षेत्र भ्रमण

क्षेत्र भ्रमण (Field Trip) अन्तर्गत विद्यार्थीहरूले आफ्नो पाठ्यवस्तुसँग सम्बन्धित रहेर कुनै निश्चित क्षेत्रको भ्रमण गरी प्रत्यक्ष रूपमा विषयको अनुसन्धानात्मक अध्ययन गर्दछन्। क्षेत्र भ्रमणले शिक्षक तथा विद्यार्थी दुवैलाई नियमित रूपमा कक्षाकोठामा हुने पठनपाठनबाट बाहिर जाने मौका प्रदान गर्ने हुँदा छुट्टै अनुभव र आनन्द दिन्छ। यसका निम्नानुसारका ३ मुख्य चरणहरू हुन्छन् :

पहिलो चरण : यस चरणमा भ्रमणको तयारी हुन्छ, जसअन्तर्गत शिक्षकले विद्यार्थीहरूलाई विषयवस्तु तथा गन्तव्यको परिचय गराइ आवश्यक तयारी गर्नु/गर्न लगाउँछन्।

दोस्रो चरण : यस चरणमा शिक्षकको नेतृत्वमा विद्यार्थीहरू निर्दिष्ट गन्तव्य (क्षेत्र) मा पुग्दछन् र अवलोकन तथा अन्तरक्रिया गर्दछन्।

तेस्रो चरण : भ्रमण सकिएपछि आउने यस चरणमा सहभागीले भ्रमणबाट प्राप्त तथ्य तथ्याङ्कका विषयमा छलफल गरी निष्कर्ष निकाल्दछन्। यसका अतिरिक्त शिक्षकले विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न प्रश्न सोधी उत्तर खोज्ने र छलफल गर्ने पनि गर्दछन्।

अध्ययन विश्लेषणका क्रममा माथि उल्लेख गरिएका अध्यापन विधिहरू बाहेक अन्य विधिहरूको पनि चर्चा गरिएको पाइन्छ। यस्ता विधिहरूले पनि सिकाइको गतिमा विस्तार र विकास गर्न योगदान गर्दछन्। केही फरक चिन्तनपरक विधिहरू पनि वर्तमान अवस्थामा व्यवहार र प्रयोगमा आएका छन्। केही त्यस्ता विधिहरू निम्न छन् :

समालोचनात्मक चिन्तनपरक विधिहरू

गुण-दोषका आधारमा तथ्यहरू केलाउँदै सिकाउन प्रेरित गर्ने नवीनतम विधिलाई समालोचनात्मक विधि भनिन्छ। यो विधि सिकाइमा पछिल्लो समय प्रयोगमा आएको नौलो विधि हो। यसभित्र पनि विभिन्न विधिहरू पर्दछन्।

क) मस्तिष्क मन्थन (Brain Storming)

विद्यार्थीलाई सबै किसिमले सबै कुरा सोचन प्रेरित गर्ने विधि मस्तिष्क मन्थन विधि हो। यो कुनै पनि आग्रह पूर्वाग्रह नराखी कार्यसम्पादन गर्ने विधि हो। यसका चरणहरू निम्न छन् :

प्रथम चरण : सम्पूर्ण कक्षालाई मस्तिष्क मन्थनका विषयमा जानकारी गराउने।

दोस्रो चरण : समस्या वा पाठ बुझिने गरी छलफल गराउने।

तेस्रो चरण : निश्चित समय तोकेर विद्यार्थीलाई समस्या समाधान गर्न लगाउने।

चौथो चरण : समस्या समाधानका उपाय बताउन विद्यार्थीलाई प्रेरित गर्ने, विचारलाई सम्मान गर्न भन्ने, थप कुरा राख्न भन्ने।

पाँचौ चरण : विद्यार्थीहरूले भनेका कुरा टिपोट गर्ने।

छैटौँ चरण : अन्तमा विद्यार्थीलाई एक्लाएकै वा समूहमा विचार मन्थन गर्न लगाउने।

ख) सङ्गठित सिंहावलोकन (Structure Overview)

छोटो समयमा सिकारुमा उत्सुकता जगाउन गरिने वा दिइने व्याख्यान नै सङ्गठित सिंहावलोकन हो। यसका चरणहरू निम्नलिखित छन् :

पहिलो चरण :

पाठका विषयमा चाखलाग्दा र सिकारुपरक विषयवस्तु बुझेर उनीहरूलाई भन्न लगाउने। पाठको अवधारणा र खास शब्दका विषयमा विवरण तयार गर्ने।

दोस्रो चरण :

सिकारुको ध्यान तान्ने खालका नक्सा, चित्र, तालिका आदि कक्षामा लिएर जाने।

तेस्रो चरण :

छोटो समय (पाँच मिनेट) मा प्रस्तुत गर्न सकिने मुख्य बुँदा भएको प्रस्तुति तयार गर्ने।

चौथो चरण

विद्यार्थीलाई व्यस्त र अन्तरक्रियात्मक बनाउनुका साथै प्रश्नोत्तर गर्ने र टिप्पणी गर्दै हौसला दिने।

पाँचौ चरण :

केही सान्दर्भिक विषय पछि बताउँला भन्दै प्रस्तुति अन्त्य गर्ने जसले उनीहरूमा उत्सुकता जगाउन सकोस्।

जिग्स (Jigsaw)

जिग्स विधिलाई सहयोगात्मक विधि पनि भनिन्छ। यो विधिलाई एक आपसमा सहयोग गरेर सिक्ने र सिक्न सकिने कुरालाई आधुनिक नवीन चिन्तनका रूपमा स्वीकार गरिएको छ। यसमा विज्ञ समूह र मातृ समूह रहन्छ। विज्ञ समूह - मातृ समूह र मातृ समूह - विज्ञ समूह भएर आफ्ना सिकाइ अनुभव आदानप्रदान गर्ने हुँदा यो विधि सिकाइका दृष्टिले उत्तम मानिन्छ। यस विधिको प्रक्रियागत चरण यसप्रकार छन् :

पहिलो चरण

विज्ञ समूहका लागि शिक्षकले प्रश्न निर्माण गर्दछन्। यो तयारी गर्दा हरेक समूहका लागि प्रश्न सेट तयार गरिन्छ र प्रश्न बनाउँदा तोकिएको पाठ्यांशबाट बनाइन्छ।

दोस्रो चरण

- शिक्षकले ४/५ जनाको समूह बनाइ विद्यार्थीलाई मातृ समूहमा बस्न लगाउने ।
- एक आपसमा घुलमिल हुने र सौहार्द्रपूर्ण व्यवहार प्रदर्शन गर्ने परिवेश तयार गर्ने ।

तेस्रो चरण

शिक्षकले मातृ समूहका विद्यार्थीलाई विज्ञ समूहमा मिलेर काम गर्न लगाउने । मातृ समूहका कम्तीमा एक एक जनालाई विज्ञ समूहमा नेताको छनोट गर्ने ।

चौथो चरण

शिक्षकले प्रत्येक समूहलाई आफ्नो समूहमा परेको प्रश्नको उत्तर खोज्न लगाउने । विज्ञ समूहमा रहेर प्राप्त गरेको सूचना मातृ समूहमा गएर कसरी प्रस्तुत गर्ने भन्ने तयारी गर्ने । समस्या भए शिक्षकले सहयोग गर्ने ।

पाँचौं चरण

विज्ञ समूहमा रहेर आर्जन गरेको ज्ञान मातृ समूहमा फर्केर प्रयोग गर्ने । निश्चित समयभित्र छलफल गरी टुङ्गोमा पुग्ने र आफ्नो विज्ञता प्रस्तुत गर्ने मौका दिइने । यसमा छलफल र प्रश्नोत्तरले विशेष प्राथमिकता पाउने ।

सोच, जोडीमा छलफल, आदान प्रदान (Think, Pair, Share)

समान सोच भएका जोडीहरू बनाउन र तिनका माध्यमबाट सिकाइमा लगाव बढाइ पाठप्रति उत्सुकता जगाउन यो विधि उपयोगी मानिन्छ । सिर्जनशील छलफल गर्न र चिन्तन विकास गर्न यो विधि अवलम्बन गरिन्छ । यसका चरणहरू निम्नलिखित छन् :

पहिलो चरण

शिक्षकले दिएका प्रश्नका विषयमा तोकिएको समयभित्र सोच विचार गर्न लगाउने ।

दोस्रो चरण

आफ्नो जोडीसँग छलफल गरेर साझा विचार बनाउने ।

तेस्रो चरण

सबै जोडीले आफ्ना विचार सबैसँग प्रस्तुत गर्ने । प्रस्तुत भएका विचार टिपोट गर्ने ।

सङ्क्षिप्त/द्रुत लेखन (Quick Write)

छलफल गरिएका र गरिने क्रममा आएका स्वतःस्फूर्त रचनात्मक र सिर्जनात्मक असल विचारलाई तत्कालै टिपोट गर्न र त्यसलाई लिपिबद्ध गर्न यो विधि उपयोगी मानिन्छ । अनौपचारिक पक्षभित्रका महत्त्वपूर्ण कुरालाई समेट्न यो विधि सर्वोपयोगी मानिन्छ । ५-१० मिनेटभित्र सम्पन्न गरिसक्नुपर्ने क्रियाकलापका लागि यस विधिलाई उपयोग गरिन्छ । यसका चरणहरू निम्नलिखित छन् :

पहिलो चरण

आफूले दिन लागेको विषयमा विद्यार्थीहरूलाई छोटो विचार लेख्नुहोस् भनेर बताउने र निर्दिष्ट समय सीमाभित्र निरन्तर लेख्न भन्ने ।

दोस्रो चरण

विद्यार्थीलाई लेखनका लागि निर्दिष्ट विषय दिने ।

तेस्रो चरण

समय यकिन गरिदिने । यसले लेखनमा द्रुतता दिलाउन सहयोग गर्ने र समयमा काम फत्ते हुने हुन्छ ।

चौथो चरण

विद्यार्थीले तयार गरेको लेख प्रस्तुत गर्न लगाउने । यसरी प्रस्तुत भएका लेखमा आवश्यकताअनुसार परिमार्जन गरेर प्रकाशनयोग्य बनाउन सकिने ।

मान्यता (Value line)

मान्यतालाई सहयोगात्मक सिकाइ क्रियाकलापका रूपमा अर्थ्याइन्छ। अरुका फरक वा भिन्न विचार आउन सक्ने विषयमा विद्यार्थीलाई आफ्ना विचार राख्न लगाउन उपयोग गरिन्छ। विचार वा भनाइमा हुने सहमति वा असहमतिका विचको विभेद कारणसहित प्रस्तुत गर्नु वा अरुका तथ्यपरक विचारको सम्मान गर्नु यसको प्रमुख पक्ष हो। यस किसिमको रचनात्मक र सिर्जनात्मक गुण विद्यार्थीमा हुनुपर्दछ। यस किसिमको अभ्यासले कुनै विषयमा ध्यान दिने, त्यसमा आफ्नो राय दिने, अरुका धारणा सुन्ने, तथ्य र तर्क पर्गेल्ने कारणसहित स्वीकार वा अस्वीकार गर्ने जस्ता पक्ष यसमा प्रमुख रहन्छन्। यसका चरणहरू निम्नलिखित छन् :

पहिलो चरण

शिक्षकले कक्षालाई विपक्ष वा पक्षमा खडा हुने खालका प्रश्न सोध्ने। उत्तरका रूपमा प्राप्त तथ्य समर्थन वा विरोधका रूपमा प्रस्तुत हुने/हुनुपर्ने।

दोस्रो चरण

हरेक विद्यार्थीले आफ्नो तथ्य र तर्क स्वतन्त्र भएर टिपोट गर्ने वा लेख्ने।

तेस्रो चरण

शिक्षक र विद्यार्थी विपरीत दिशामा रहने र छलफल गर्न लागिएको विषय पनि बिल्कुल उल्टो धारणा आउने प्रकृतिको रहेको/रहने हुनुपर्ने।

चौथो चरण

विद्यार्थीलाई आफ्नो राय वा मत मिल्ने समूहतिर लाग्न निर्देश गर्ने। यसले स्पष्ट रूपमा समूह बनाउने

पाँचौं चरण

आफ्नो समूहका विद्यार्थीलाई छलफल गर्न लगाउने। यदि मत फरक भए अर्को समूहमा पठाउने।

छैटौं चरण

दुवै समूहका विद्यार्थीले तर्क र तथ्यका आधारमा छलफल जारी राख्ने।

सातौं चरण

प्रत्येक समूहका एक/एक जना प्रतिनिधिलाई आफ्ना विचार प्रस्तुत गर्न लगाउने। तथ्य र तर्कमा आधारित रहेर गरिएको विचारलाई मान्यता दिने।

विद्यार्थीको सिकाइलाई प्रभावकारी बनाउन विद्यार्थी केन्द्रित विधिलाई प्राथमिकता दिएर सिकाइ अगाडि बढाउनुपर्दछ। माथि उल्लेख गरिएका केही नयाँ विधिहरू हुन् वा पुराना विधि नै किन नहुन्, सबैमा विद्यार्थीको सक्रिय भूमिकाले महत्त्व पाउनुपर्छ। माथि उल्लेख गरिएका विधिहरू नमुना मात्र हुन्। यस्ता अन्य विधिहरू पनि उपयोगमा ल्याउन सकिन्छ।

१२. विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया

स्थानीय पाठ्यक्रम अन्तर्गतको स्थानीय विषय पनि केन्द्रीय पाठ्यक्रमकै एक अंश भएकाले यसको मूल्याङ्कन पनि केन्द्रीय पाठ्यक्रमले निर्देश गरेअनुसार नै गर्नुपर्नेछ। मूल्याङ्कनका सबै तरिका अवलम्बन गरिए तापनि शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालनकै क्रममा बालबालिकाले गरेका क्रियाकलापको अवलोकन गरी निर्माणात्मक तथा निरन्तर मूल्याङ्कन प्रक्रिया अपनाई मूल्याङ्कन गर्नुपर्दछ। प्रत्येक विद्यार्थीको कार्य सञ्चयीका बनाइ अभिलेख राख्नुपर्दछ। लिखित परीक्षालाई भन्दा निरन्तर तथा प्रयोगात्मक मूल्याङ्कनलाई महत्त्व दिएर मूल्याङ्कन गर्नुपर्दछ। मूल्याङ्कन गर्दा अक्षराङ्कन पद्धति अपनाउनुपर्दछ।

पाठ्यक्रममा आधारित भएर सिकाइगत उपलब्धि तथा विषयवस्तुका आधारमा मूल्याङ्कन गर्दा निम्न आधार अवलम्बन गरिनु पर्दछ :

- १) सिकाइ उपलब्धिअनुरूप विद्यार्थीले विषयवस्तुको ज्ञान हासिल गर्न सके नसकेको निरन्तर मूल्याङ्कन गर्ने,
- २) एकाइगत रूपमा अपेक्षित मर्म पूरा गर्न सके नसकेको मूल्याङ्कन गर्ने,
- ३) जहाँ जुन प्रकृतिको कमी छ सो पत्ता लगाई सुधार गर्ने प्रकृतिको मूल्याङ्कन गर्ने,
- ४) शिक्षक, अभिभावक, विद्यार्थी र विद्यालयबिच समन्वय गरी विद्यार्थीले सिकेका ज्ञान, सिप र व्यवहारका कुरा अन्तरक्रिया र छलफल गरी अभि मजबुत बनाएर त्यसमा सुधार ल्याउन मूल्याङ्कन गर्ने,
- ५) सैद्धान्तिक तथा प्रयोगात्मक पाठ्यभार यकिन भएका विषयहरूमा विषयको प्रकृतिका आधारमा दुवै खालका विषय समेटिने गरी वस्तुनिष्ठ मूल्याङ्कन गर्ने,
- ६) मूल्याङ्कन गर्दा विषयगत र सिपगत दुवै पक्षको वास्तविक मूल्याङ्कन हुने रणनीतिक योजना बनाइ त्यसकै आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने,
- ७) निर्माणात्मक र निर्णयात्मक दुवै प्रकृतिको मूल्याङ्कन प्रक्रिया अवलम्बन गर्ने ।

वर्तमान पाठ्यक्रमले निर्धारित सिकाइ उपलब्धी हासिल भए नभएको लेखाजोखा गर्नको लागि आन्तरिक मूल्याङ्कन (निर्माणात्मक मूल्याङ्कन) र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन प्रयोग गर्न जोड दिएको छ । यसका लागि आन्तरिक मूल्याङ्कनको ५० प्रतिशत र अन्तिम परीक्षाबाट बाँकी ५० प्रतिशत समावेश गरिनेछ । आन्तरिक मूल्याङ्कनको ५० प्रतिशत भारलाई समेत निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा समावेश गरी विद्यार्थीको समग्र मूल्याङ्कनलाई १०० प्रतिशतमा गर्नुपर्ने प्रावधान राखिएको छ ।

क) आन्तरिक मूल्याङ्कन

निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको अङ्कको निश्चित भार आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिनेछ । यसका लागि निर्माणात्मक मूल्याङ्कनलाई अभिलेखीकरण गरी प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयीका व्यवस्थित गरी राख्नुपर्नेछ । यस्तो अभिलेखको आधारमा निम्नलिखित पक्षहरू तोकिएअनुसारको भारको अङ्क आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिनेछ ।

क स	मूल्याङ्कनका पक्ष	भार
१	सहभागिता	४
२	प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य	३६
३	त्रैमासिक परीक्षा (पहिलो र दोस्रो)	१०
जम्मा		५०

ख) बाह्य मूल्याङ्कन

निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा अन्तिम परीक्षाको भार ५० प्रतिशत हुनेछ । प्रत्येक परीक्षामा प्रश्न सोध्दा शैक्षिक सत्रको सुरुदेखि पढाइ भएका सबै पाठहरूबाट समेटिएको हुनुपर्नेछ । यस विषयको परीक्षामा विशेष गरेर ज्ञान, बोध, प्रयोग र उच्च दक्षतामा आधारित प्रश्नहरू हुनेछन् । पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका सिकाइ उपलब्धी अनुरूप विद्यार्थीले ज्ञान, सिप, अभिवृत्ती प्राप्त गरे नगरेको मूल्याङ्कन गरी त्यसको आधारमा प्रमाणीकरण गरिन्छ ।

१३. (क) विद्यार्थी मूल्याङ्कनका तरिका र साधन

कक्षा ४ देखि ८ सम्मका विद्यार्थीहरूको मूल्याङ्कन गर्दा निम्न अनुसारका तरिका र साधनहरूको प्रयोग गर्ने:

क्र.स.	मूल्याङ्कनका तरिका	मूल्याङ्कनका साधन	कै.
१.	अवलोकन	रुजुसूची, श्रेणीमापन, मौखिक प्रश्न, फाराम, घटना वर्णन	
२.	मौखिक कार्य	प्रश्न, चित्र, पठन सामग्री, सन्दर्भ, घटना, श्रव्य तथा दृश्य सामग्री	
३.	लिखित कार्य	प्रश्न, पठन सामग्री, सन्दर्भ, घटना, श्रव्य तथा दृश्य सामग्री	
४.	परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्य	रुजुसूची, श्रेणीमापन, मौखिक प्रश्न	
५.	कार्य सम्पादन तथा प्रदर्शन	रुजुसूची, श्रेणीमापन, मौखिक प्रश्न	
६.	सहपाठी मूल्याङ्कन	रुजुसूची, श्रेणीमापन, फाराम	
७.	स्व-मूल्याङ्कन	रुजुसूची, श्रेणीमापन, फाराम	
८.	अभिभावकको प्रतिक्रिया	रुजुसूची, श्रेणीमापन, फाराम	
९.	कुराकानी, छलफल	रुजुसूची, श्रेणीमापन, फाराम	

१३. (ख) विद्यार्थीको उपलब्धिस्तर र यसको सामान्य व्याख्या

क्र.स.	उपलब्धि स्तर	मापन	उपलब्धि स्तरको सामान्य व्याख्या
१.	कमजोर	१	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न नसकेको, सबैजसो सिकाइ उपलब्धिका लागि सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
२.	सामान्य	२	मुख्य सिकाइ उपलब्धि आंशिक रूपमा हासिल गरेको तर सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
३.	राम्रो	३	मुख्य सिकाइ उपलब्धि आंशिक रूपमा हासिल गरेको
४.	उच्च	४	माथिल्लो स्तरको उपलब्धि हासिल गरेको

१३ (ग) ग्रेड निर्धारण

अ.सं.	उपलब्धि प्रतिशत	स्तरीकृत अङ्क	ग्रेड	उपलब्धि स्तरको व्याख्या
१	९० र सोभन्दा माथि	४.०	A+	सर्वोत्तम (Outstanding)
२	८० र सोभन्दा माथि ९० भन्दा कम	३.६	A	अत्युत्तम (Excellent)

३	७० र सोभन्दा माथि ८० भन्दा कम	३.२	B+	उत्कृष्ट (Very Good)
४	६० र सोभन्दा माथि ७० भन्दा कम	२.८	B	उत्तम (Good)
५	५० र सोभन्दा माथि ६० भन्दा कम	२.४	C+	सन्तोषजनक (Satisfactory)
६	४० र सोभन्दा माथि ५० भन्दा कम	२.०	C	ग्राह्य (Acceptable)
७	३५ र सोभन्दा माथि ४० भन्दा कम	१.६	D	आधारभूत (Basic)
८	३५ भन्दा कम	-	NG	अवर्गीकृत (Not Graded)

१४. समयको निर्धारण

विद्यार्थी मूल्याङ्कनका सम्बन्धमा स्थानीय पाठ्यक्रम आधारभूत तह (कक्षा ४-८) मा ५० प्रतिशत आन्तरिक र ५० प्रतिशत बाह्य हुने व्यवस्था रहेको छ । विषय क्षेत्रको प्रकृति तथा सिकाइ उपलब्धिका आधारमा सैद्धान्तिक र प्रयोगात्मक कार्यघण्टा तयार गरिएको छ । प्रयोगात्मक कार्यघण्टाका लागि तोकिएको अवधिलाई विद्यार्थीहरूले गरेर सिकने र व्यवहारमा परिवर्तन ल्याउन अभ्यास गराउन उपयोग गर्नुपर्ने छ । यसरी तोकिएका प्रयोगात्मक कार्यघण्टालाई तोकिएका क्षेत्रका प्रयोगात्मक पक्षहरूको पहिचान गरी उपयोग गर्ने र (सम्भावना भएका अवस्थामा) सूचना प्रविधिको उच्चतम उपयोगमा विद्यार्थीहरूलाई अभ्यस्त गराउने गरी सम्बन्धित क्षेत्रको अध्ययनबाट विद्यार्थीहरूले गर्ने सिकाइका तथ्याङ्कहरू, प्रतिक्रियाहरू, प्रतिवेदनहरू, प्रस्तुतिहरू सम्बन्धी क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

नोट : १. राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ अनुसार कक्षा (४-८) मा जम्मा कार्यघण्टा १२८ को व्यवस्था भएको

कार्यघण्टा र अङ्क विभाजन तालिका

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ	कक्षा ४		कक्षा ५		कक्षा ६		कक्षा ७		कक्षा ८	
		का.घ.	अ.भा.	का.घ.	अ.भा.	का.घ.	अ.भा.	का.घ.	अ.भा.	का.घ.	अ.भा.
१.	बरेड गाउँपालिकाको परिचय	९	७	९	७	९	७	९	७	९	७
२.	स्थानीय कला संस्कृति	१३	१०	१३	१०	१३	१०	१३	१०	१३	१०
३.	स्थानीय पर्यटन	१०	८	१०	८	१०	८	१०	८	१०	८
४.	स्थानीय कृषि व्यवसाय	१२	९	१२	९	१२	९	१२	९	१२	९
५.	स्थानीय व्यवसाय, पेसा र प्रविधि	१३	१०	१३	१०	१३	१०	१३	१०	१३	१०
६.	स्थानीय जडीबुटी तथा उपचार विधि, पहिचान र प्रयोग	१३	१०	१३	१०	१३	१०	१३	१०	१३	१०
७.	स्थानीय खेलसम्बन्धी ज्ञान र सिपको संरक्षण र प्रवर्धन, स्वस्थ जीवनको लागि योगको प्रयोग	१०	८	१०	८	१०	८	१०	८	१०	८
८.	विपत् व्यवस्थापन	१५	१२	१५	१२	१५	१२	१५	१२	१५	१२
९.	प्राकृतिक सम्पदा, जीव जनावर पशु पंक्षी संरक्षण र संवर्धन	१३	१०	१३	१०	१३	१०	१३	१०	१३	१०
१०.	हाम्रा नैतिक मूल्य, मान्यता, सदाचार तथा श्रमप्रतिको सम्मान	१०	८	१०	८	१०	८	१०	८	१०	८
११.	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	१०	८	१०	८	१०	८	१०	८	१०	८
जम्मा		१२८	१००	१२८	१००	१२८	१००	१२८	१००	१२८	१००

१५. शिक्षण सहजीकरण मार्गदर्शन

बरेड गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रम, २०७८ को प्रयोग गर्दा प्रयोगकर्ताले देहायका कुरामा विशेष सावधानी अपनाउनु जरुरी हुन्छ :

१. शिक्षणपूर्वको तयारी

- (क) पाठ्यक्रम अध्ययन गर्ने
- (ख) पाठ्यपुस्तक अध्ययन गर्ने
- (ग) प्रारूप, निर्देशिका, मार्गदर्शनलगायतका सामग्री अध्ययन गर्ने
- (घ) शिक्षक, प्रशिक्षकसँग छलफल गर्ने
- (ङ) योजना र सामग्री तयारी गर्ने
- (च) स्थानीय तहको प्रोफाइल तयारी (जाति, भाषा, धर्म, पेसा, संस्कृति, जनसङ्ख्या, भूगोल) अध्ययन गर्ने

२. सिकाइ चरणको सहजीकरण

विषयवस्तु शिक्षण (पूर्वचरण, कार्यचरण र पश्चचरण)

(अ) प्रारम्भिक कार्यकलाप

सबैभन्दा पहिले मस्तिष्क मन्थन, पूर्व क्षमता आँकलन र स्वअनुभव प्रस्तुति गर्न लगाउने, विद्यार्थीको पूर्वज्ञानलाई सिकाइसँग जोड्ने

(आ) ज्ञान निर्माण

पाठअनुसारको शिक्षण गर्ने (विषयवस्तु विस्तारका लागि निर्धारित विधि, कार्यकलाप र सामग्रीको प्रयोग)

(इ) सवलीकरण

पाठको सार, विद्यार्थीको विचार र विषयवस्तुको पुष्टि हुने गरी विद्यार्थीको सहभागितासहित निष्कर्षमा पुग्ने

३. सिकाइपछिको आँकलन

यो चरण समग्र सिकाइ कार्यकलापको महत्त्वपूर्ण पक्ष हो । यसमा विद्यार्थीको अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको यकिन गर्नुपर्छ । विषय विस्तृतीकरणमा उल्लेख भएको मूल्याङ्कन कार्यकलाप गर्दा देहायका कुरामा विशेष सचेतता अपनाउनुपर्छ :

- (क) मौखिक जाँच (अन्तर्वार्ता, छलफल, प्रश्नोत्तर, संवाद, अवलोकन, प्रस्तुतीकरणलगायत)
- (ख) प्रयोगात्मक कार्य (ज्ञानमा आधारित, सिपमा आधारित, अभिवृत्तिमा आधारित र मूल्यमा आधारितलगायत)
- (ग) परियोजना कार्य (खोजमा आधारित छोटो परियोजना र लामो परियोजना)
- (घ) समस्या समाधान
- (ङ) परिकल्पनात्मक कार्य (निर्धारित कार्यमा कुनै समस्या भएमा त्यसको सट्टा के गर्ने भन्ने विकल्पको खोजी गर्न सिकाउने)
- (च) सिर्जनात्मक कार्य (सामुदायिक प्रदर्शन) (बोलेर, गरेर, भनेर, सिकाएर, देखाएर लगायतका माध्यमबाट समाजमा सकारात्मक सन्देश दिने वा सूचना दिने कार्य)
- (छ) रूपान्तरित कार्य (एक कुरा सिकेपछि त्यस्तै परिवेशमा अर्को कुरा गर्न सक्ने तुल्याउने सिप)
- (ज) सामाजिक कार्य (समाजमा हुने विभिन्न धार्मिक, सांस्कृतिक लगायतका कार्यमा सहभागिता हुने)
- (झ) सहपाठी सिकाइ (शिक्षक र विद्यार्थी वा विद्यार्थी विद्यार्थीबिचको कार्य)
- (ञ) नेतृत्व विकास
- (ट) अभिलेखीकरण (सिकाइ उपलब्धिका लागि भएका सबै कार्यको अभिलेखीकरण गरी राख्ने)

१६. पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन प्रक्रिया

पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन गर्न शिक्षकको भूमिका महत्त्वपूर्ण हुन्छ । विद्यार्थीहरूलाई स्थानीय वातावरणको अवलोकन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । परियोजना कार्य र प्रतिवेदनको माध्यमबाट प्रतिक्रिया लिने व्यवस्था छ । समुदायका बुद्धिजीवी, शिक्षाप्रेमी, समाजसेवी एवम् सम्बन्धित विषय क्षेत्रमा जानकार व्यक्तिहरू स्रोतव्यक्तिका रूपमा बोलाउन सकिने छ । विद्यालयहरूले यस पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका क्रममा आवश्यकता र औचित्यताअनुसार मातृभाषा, नेपाली भाषाको माध्यम अवलम्बन गर्न सक्नेछन् । विषय क्षेत्रमा आवश्यकताअनुसार आवद्ध गाउँपालिका एवम् जिल्लाका विवरणहरू सङ्कलन गरी पठनपाठनमा प्रयोग गरिने छ । विषयवस्तुमा समावेश प्रमुख क्षेत्र/स्थलमा अवलोकन भ्रमणको व्यवस्था गराइने छ । विद्यार्थीहरूको समूह कार्य, छलफल र अन्तरक्रियालाई जोड दिइने छ । पाठ्यक्रममा आधारित भई पाठ्यसामग्रीको विकास गर्नुका

साथै शिक्षकहरूलाई विषयवस्तु तथा सहजीकरण प्रक्रियासम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिमको व्यवस्था गरिएको छ ।

१७. पाठ्यक्रम मूल्याङ्कन, परिमार्जन र सुधार

परिवर्तनशील समयको विशेषताअनुसार सामाजिक इच्छा, आकाङ्क्षा र आवश्यकताहरू पनि बढ्दै जाने हुँदा त्यस्ता आवश्यकताहरूको सम्बोधन पाठ्यक्रमले गर्नुपर्दछ । त्यसलाई समयानुकूल परिवर्तन गर्नुपर्ने हुन्छ र विद्यार्थीहरूको ज्ञान, सिप र व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउने गरी पाठ्यक्रमको सुधार गर्दै जानुपर्दछ । यसैअनुरूप यो पाठ्यक्रम पनि सामाजिक आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने गरी समयानुकूल परिमार्जन गर्नुपर्दछ । यस क्षेत्रका प्राकृतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, भाषिक र वातावरणीय पक्षहरूको सकारात्मक सन्दर्भहरूको खोज, अनुसन्धान र गहिरो अध्ययन हुनुपर्दछ । तसर्थ वर्तमान आवश्यकता, विश्वमा आएको परिवर्तन, स्थानीय परिवेशमा आएको परिवर्तन र वर्तमान पाठ्यक्रममा भएका कमी कमजोरीलाई समेटेर आवश्यकताअनुसार मूल्याङ्कन, परिमार्जन र सुधार गर्दै लगिनेछ ।

सन्दर्भ सामग्री

कानून किताब व्यवस्था समिति (२०७२), नेपालको संविधान, बबरमहल, काठमाडौं :

नेपाल सरकार कानून किताब व्यवस्था समिति (२०७४), स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, बबरमहल, काठमाडौं :

नेपाल सरकार पाविके (२०६२), प्राथमिक पाठ्यक्रम, २०६२ (कक्षा १-३), सानोठिमी, भक्तपुर : पाठ्यक्रम विकास केन्द्र राष्ट्रिय योजना आयोग (२०७६), पन्ध्रौं योजना, सिंहदरबार, काठमाडौं :

नेपाल सरकार शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय (२०१६), विद्यालय क्षेत्र विकास योजना (२०१६-२०२२), सिंहदरबार, काठमाडौं :

शिक्षा मन्त्रालय (२०४९), राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन, केशरमहल, काठमाडौं :

नेपाल सरकार बरेड गाउँपालिका (२०७८) हाम्रो बरेड स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा १-३), बागलुङ पाविके (२०७७), आधारभूत शिक्षा पाठ्यक्रम (कक्षा ६-८) सानोठिमी, भक्तपुर